

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1918. Andra kammaren. Nr 20.

Fredagen den 1 mars.

Kl. 3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 22 och den 23 nästlidna februari.

§ 2.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition, nr 104, med förslag till ändrad lydelse av §§ 9, 16, 19 och 21 riksdagsordningen.

§ 3.

Herr *Carlsons* i Herrljunga på kammarens bord liggande motion, nr 316, som nu föredrogs, remitterades till jordbruksutskottet.

§ 4.

Vidare föredrogs, men bordlades åter bevillningsutskottets betänkande nr 13, bankoutskottets utlåtanden nr 18 och 20—22, lagutskottets utlåtanden nr 10—12, andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 3 samt andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 2.

§ 5.

Herr statsrådet *Thorsson* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 117, angående beredande av rörelsekapital för bränslekommissionen under år 1918.

Nämnda proposition blev på begäran bordlagd.

§ 6.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Herr *L i t h a n d e r*, som yttrade: Herr talman! Under nu på- *Interpellation.*
gående sillfiske hava bohuslänska fiskare åsamkats avsevärda olägenheter därigenom, att folkhushållningskommissionen för sin del icke stått fast vid med fiskarena träffat avtal angående övertagandet av deras fångst.

Andra kammarens protokoll 1918. Nr 20.

Interpellation.

(Forts.)

Utom stora ekonomiska förluster, som därigenom direkt vållas fiskarena äventyras tillförseln av ett för landet mer än vanligt värdefullt födoämne.

Det osäkerhetstillstånd, som skapats genom Folkhushållningskommissionens åtgärder härvidlag har i detta fall direkt skadat fiskerinäringen, men det återverkar även skadligt på andra områden genom att skapa misstroende till avtal med staten, vilket ur alla synpunkter är att beklaga.

Det avtalsformulär, som av Folkhushållningskommissionen förelagts Bohusläns fiskare till undertecknande är av följande lydelse:

Förbindelse.

Sedan jag för vadlagets och båtarnes räkning på här nedan angivna villkor emottagit Folkhushållningskommissionens Varuförmedlingsbyrås tillstånd att utbekommakg. fotogen och smörjolja för bedrivande av sillfiske, förbinder jag mig å mina egna och medkontrahenters vägnar, att noggrant iakttaga nämnda villkor, nämligen:

att använda de bekomna oljorna uteslutande för bedrivande av sillfiske, samt

att till Folkhushållningskommissionens Varuförmedlingsbyrå försälja all genom ovannämnda vadlag och fartyg sålunda under vintersillfiskesäsongen fångad sill, med undantag av sådan småsill, varav går mer än 40 valar per låda om 90 kg. netto.

Med avseende å sistnämnda åtagande gäller att:

1) Byrån erlägger för sill, varav går högst 15 valar pr låda om högst 90 kg. netto 55 öre pr kg., sill, varav går över 15 och högst 25 valar pr låda om 90 kg. netto 45 öre pr kg., sill, varav går över 25 och högst 40 valar pr låda om 90 kg. netto 20 öre pr kg.

2) Sillen skall av mig levereras i båt vid den mottagningsplats, som av byråns ombud anvisas, varvid dock från byråns sida skall tillses, att mottagandet i möjligaste mån sker vid de fiskeplatsen närmast belägna mottagningsstationerna.

3) Likvid för av mig levererad vara skall utbetalas av byrån mot insändande av mottagningsbevis, utfärdad av byråns ombud.

Skulle jag eller någon av mina medkontrahenter brista i fullgörande av ovan angivna, för ovannämnda tillstånd gällande villkor, förbinder jag mig härmed, att till byrån såsom ersättning för liden skada utgiva dubbla värdet av den olja, fotogen eller sill, varöver jag eller någon av medkontrahenterna kunna hava förfogat i strid mot vårt åtagande, dock minst 500 kronor för varje särskild gång, då sådant förfogande (försäljning, användande o. s. v.) skett; skolande varans värde vid bestämmande av skadeståndet anses utgöra värdet av det vederlag för varan, därest sådant erhållits, som utgår eller kan antagas hava utgått.

..... den 1917.

.....

Vadlagets förman.

Detta formulär är så avfattat, att det för den i juridikens irr- *Interpellation.*
gångar föga bevandrade bohusländska fiskaren måste te sig sålunda, (Forts.)
att när han för sin del förbinder sig att till Folkhushållningskommis-
sionens varuförmedlingsbyrå »försälja all genom ovannämnda vadlag
och fartyg sålunda *under vintersillfiskesäsongen* fångad sill» (med
undantag av viss småsill) till vissa avtalade pris, så är ock Folkhus-
hållningskommissionen (då ju varan ej får säljas till någon annan)
pliktig att till avtalat pris övertaga fiskarens fångst. I god tro
ha de underskrivit förbindelsen, även om det skett under trycket
att eljest ej få olja, men ingen har misstänkt Folkhushållningskom-
missionen, att den skulle binda fiskarena så länge detta var för Folk-
hushållningskommissionen fördelaktigt för att, när så ej längre var
fallet, avtalet skulle kastas över bord. Så har emellertid skett och
detta har uppväckt berättigad harm bland fiskare i hela Bohuslän.

Många vadlag ha till höga pris skaffat sig nya båtar och vader
ävensom olja, och man må ej förtänka dem, om de känna stor besvi-
kelse i de fall, då Folkhushållningskommissionens åtgärd vållat di-
rekt förlust.

Sillfisket är en egenartad förvärvskälla med ofta lång väntetid
där havet nyckfullt skänker — och tager; där goda fångster och
uteblivna sådana — med förlust av redskap — växla.

Den 25 sistlidna februari erhöj jag genom ombud för Svenska
västkustfiskares lokalförening i Öckerö del av fiskarbefolkningens be-
kymmer i ovanberörda fråga och under innevarande vecka hava på
olika orter i skärgården sammankomster av fiskare ägt rum för att
söka få myndigheternas bistånd.

På grund av det anförda anhålles om kammarens tillstånd att
till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få fram-
föra följande spörsmål:

1) Har herr statsrådet för avsikt att tillse, det ovannämnda ge-
nom Folkhushållningskommissionen träffade avtal med bohusländska
fiskare blir bindande icke endast för fiskarena utan även för Folk-
hushållningskommissionen?

2) I vad mån kommer Bohusläns fiskare genom herr statsrådets
medverkan att hållas skadeslösa för den förlust de redan lidit genom
att Folkhushållningskommissionen för sin del ej vidhållit det om-
nämnda avtalet?

3) Vilka anstalter äro träffade eller kommer att träffas för att
vid rikligt sillfiske snabbt distribuera och tillgodose landets eget
behov av detta viktiga födoämne?

4) Ämnar regeringen vid riklig tillgång på sill bevilja export-
licenser för den del av fångsten, som icke kan förbrukas eller för-
varas inom landet?

Denna anhållan bifölles av kammaren.

§ 7.

Till bordläggning anmäldes:

bankoutskottets memorial, nr 24, i anledning av remiss från

kamrarna av Kungl. Maj:ts proposition nr 91, i vad den avser anvisande av medel till tecknande av aktier för statens räkning i aktiebolaget elektrolytverken;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 18, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående sådan ändring i jaktstadgan, att förbudet mot användande av sax upphäves i fråga om fångande av rovdjur;

nr 19, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående vissa ändringar i gällande stadga om skjutsväsendet;

nr 20, i anledning av väckt motion med förslag till tillägg till lagen den 5 juli 1907 om enskilda vägar på landet; och

nr 21, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utarbetande och framläggande för riksdagen av förslag till lag angående vintervägar å isen i allmän farled; samt

andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 3, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående vidtagande av åtgärder för en reform av hushållningssällskapen.

§ 8.

Herr talmannen gav härpå ordet till herr vice talmannen, som anförde: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammarerna måtte besluta, att bland två gånger bordlagda ärenden måtte först på föredragningslistan för morgondagen uppföras statsutskottets utlåtanden nr 15 och 16 och därefter övriga ärenden i den ordning, vari de förekomma på dagens lista.

Ifrågavarande hemställan bifölls av kammarerna.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag.

§ 10.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr Olsson i Kollungeröd	under 4 dagar fr. o. m. den 3 mars,
» Bärq i Katrineholm	» 2 » » » 1 »
» Hedlund i Östrand	» 8 » » » 4 »
» Jeppsson	» 4 » » » 2 »
» Mossberg	» 3 » » » 2 »
» Edberg	» 10 » » » 2 »
» Helger	» 1 » » » 2 »
» Lindley	» 6 » » » 2 »
» Eklund	» 1 » » » 2 »
» Berggren	» 2 » » » 2 »
» Molin	» 5 » » » 5 »
» Edbom	» 3 » » » 2 »

Fredagen den 1 mars.

5 Nr 20.

herr *Bäckström*

under 6 dagar fr. o. m den 6 mars,

» *Rune*

» 8 » » » 4 » och

» *Leo*

» 5 » » » 5 »

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3,20 e. m.

In fidem.

Per Cronvall.

Lördagen den 2 mars.

Kl. 11 fm.

§ 1.

Enligt därom den 23 nästlidne februari fattat beslut företogs nu val av ej mindre tjugufyra valmän för utseende av dels fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret dels ock suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda bank och kontor, än även sex suppleanter för dessa valmän; och befunnos efter valens slut hava blivit utsedda till

valmän:

- herr *Adelswärd*,
» *Andersson* i Gävle,
» *Berg* i Munkfors,
» *Bogren*,
» *Borggren*,
» *Bäcklund*,
» *Carlson* i Herrljunga,
» *Carlsson* i Solberga,
» *Edbom*,
» *Eriksson* i Grängesberg,
» *Henrikson*,
» *Jansson* i Edsbäcken,
» *Jonsson* i Gumboda,
» *Larsson* i Västerås,
» *Lindman*,
» *Nilsson* i Kristianstad,
» *Olsson* i See,
» *Persson* i Norrköping,
» *Rune*,
» *Röing*,
» *Sommeliuss*,
» *Swartling*,
» *Svensson* i Betingetorp och
» *Winkler*,

var och en med 157 röster; samt

suppleanter:

herr *Bergström* i Högsön,
» *Andersson* i Stockholm,
» *Bäckman*,
» *Fast*,
» *Sandberg* och
» *Sundling*,

var och en med 129 röster.

Ordningen mellan suppleanterna bestämdes, sådan den finnes här ovan angiven genom lottning.

§ 2.

Vidare företogs, likaledes enligt den 23 i nästlidna månad fattat beslut, val av dels tjugufyra valmän för utseende av riksdagens justitieombudsman och hans efterträdare samt riksdagens militieombudsman och dennes efterträdare, dels ock sex suppleanter för dessa valmän; och utsågos därvid till

valmän:

herr *Elisson*,
» *Gustafson* i Kasenberg,
» *Hagman* i Domnarvvet,
» *Hamrin*,
» *Hederstierna*,
» *Hedström*,
» *Hellberg*,
» *Janson* i Kungsör,
» *Johansson* i Trollhättan,
» *Jönsson* i Fridhill,
» *Karlsson* i Fjäl,
» *Leo*,
» *Lindman*,
» *Lindmark*,
» *Nilsson* i Kristianstad,
» *Nilsson* i Bonarp,
» *Olofsson*,
» *Osberg*,
» *Persson* i Tofta.
» *Persson* i Norrköping,
» *Pettersson* i Bjälbo,
» *Strid*,
» *Tengdahl* och
» *Wikström*,

var och en med 147 röster; samt

suppleanter:

herr *Eliasson*,
 » *Lidström*,
 » *Söderberg*,
 » *Nylander*,
 » *Svanberg* och
 » *Bergström* i Bäckland,

var och en med 110 röster.

Ordningen mellan suppleanterna bestämdes, sådan den finnes här ovan angiven, genom lottnings.

§ 3.

Justerades protokollsutdrag angående de i §§ 1 och 2 här ovan omförmälda valen.

§ 4.

Herr statsrådet *Thorsson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 107, angående rätt för tjänstemännen i första lönegraden hos pensionsstyrelsen S. E. Fägersten, H. F. C:son Gyller och P. Bratt att för åtnjutande av löneförhöjning genom ålderstillägg tillgodoräkna sig viss tjänstgöring inom styrelsen;

nr 113, angående rätt för överjägmästaren C. I. Stiernspetz att för ålderstillägg tillgodoräkna sig viss tjänstgöring; och

nr 116, med förslag till förordning angående storleken å bal av torvströ eller torvmull.

Nämnda propositioner bordlades på begäran.

§ 5.

Vid remiss av
 propositionen
 nr 117.

Föredrogs för remiss till utskott Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition nr 117, angående beredande av rörelsekapital för bränslekommissionen under år 1918; och yttrade därvid

Herr *Lithander*: Herr talman! Jag anhåller att redan vid remiss av denna proposition få uttala ett starkt tvivel, om man verkligen är inne på rätt väg till lösande av den viktiga bränslefrågan. Det lider icke ringaste tvivel om, att icke det sätt, på vilket bränslekommissionen handhaft denna sak, i alla fall drivit upp arbetskostnaden till en onormal höjd. Det har verkat förryckande på tillgången av arbetskraft inom jordbruket och även inom olika områden av industrien. Bränslekommissionen har verkställt ofantligt dyra inköp av både skog på rot och ved, som den tillhandlat sig. Om man i alla fall såsom ett slutresultat av kommissionens verksamhet hade kunnat komma till ett något så när billigt pris för

konsumenterna, hade det varit någon tröst, men så har ingalunda varit förhållandet. Jag känner icke till, huru priserna ställa sig inom olika orter av landet, men jag vet, att i min hemort hava för icke så länge sedan konsumenter fått betala ända till cirka 117 kronor per famn. Man borde hava kunnat komma till bra mycket bättre slutresultat efter så stora ansträngningar och med en så oerhört stor apparat, som här har satts i gång.

Jag ber, herr talman, att vid denna remiss få mana till betänksamhet vid denna frågas vidare behandling, och jag vill uttrycka den uppfattningen, att man sannerligen bör granska den väg, som man är inne på, och se till, i vad mån icke andra dispositioner och andra tillvägagångssätt än de, som nu användas, kunna mynna ut i ett för svenska folket gynnsammare resultat, än vad hittills till synes varit fallet.

Vidare anfördes ej. Kammaren beslöt att överlämna förevarande proposition jämte det i anledning av densamma inom kammaren nu avgivna yttrandet till statsutskottet.

§ 6.

Vidare föredrogs bankoutskottets memorial, nr 24, i anledning av remiss från kamrarna av Kungl. Maj:ts proposition nr 91, i vad den avser anvisande av medel till tecknande av aktier för statens räkning i aktiebolaget elektrolytverken.

Kammaren biföll utskottets hemställan samt beslöt överlämna propositionen i nu ifrågavarande del till statsutskottet.

§ 7.

Härefter föredrogs, men bordlades åter jordbruksutskottets utlåtanden nr 18—21 och andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 3.

§ 8.

Föredrogs vart för sig, punktvis, statsutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen och propositionen rörande tilläggsstat för år 1918 gjorda framställningar rörande höjning av vissa till arméns och marinens personal utgående dagtraktamenten m. m.; och

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen och propositionen rörande tilläggsstat för år 1918 gjorda framställningar angående vissa anslag till remontering m. m.

Utskottets i dessa utlåtanden gjorda framställningar biföllos av kammaren.

Vid remiss av
propositionen
nr 117.
(Forts.)

§ 9.

Ang. proviso-
riskt rus-
drycksförbud
m. m.

Till avgörande förelåg nu andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1 i anledning av motionerna nr 116 och 171 om skrivelse till Kungl. Maj:t angående provisoriskt rusdrycksförbud samt motion nr 117 angående beredande av ersättning åt personer, som berövas sitt arbete till följd av ett provisoriskt rusdrycksförbud.

Uti tre inom andra kammaren väckta och till dess andra tillfälliga utskott hänvisade motioner hade yrkats,

i motionen nr 116, av herr *Vennerström m. fl.*, att riksdagen ville besluta att, med hänsyn till nu rådande extraordinära dyrtidsförhållanden, hos Kungl. Maj:t hemställa,

1) att all tillverkning, införsel och försäljning av brända och destillerade drycker, med undantag av vad som erfordrades för medicinskt, tekniskt, vetenskapligt eller annat därmed jämförligt behov, måtte vara omedelbart tillsvidare förbjuden;

2) att all tillverkning, införsel och försäljning av sådana viner och maldrycker eller andra jästa drycker och därmed jämförliga ämnen, som innehölle mer än $2\frac{1}{4}$ volymprocent alkohol, likaledes måtte vara omedelbart tillsvidare förbjuden med undantag av vad som för medicinska, tekniska och vetenskapliga, kyrkliga och därmed jämförliga behov prövades skäligt; och

3) att detta provisoriska rusdrycksförbud icke måtte utan riksdagens medgivande upphävas;

i motionen nr 117 likaledes av herr *Vennerström m. fl.*,

1) att riksdagen ville, under förutsättning av bifall till förenämnda motion nr 116, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att åt de i härav drabbade industrier anställda, som genom det provisoriska förbudet eventuellt komme att berövas sitt arbete utan att erhålla annan lämplig arbetsförtjänst i stället, genom statens försorg måtte beredas hjälp så långt möjligt vore, dels genom anställning i statens affärsdrivande verk, i den mån behov av arbetskraft där gjorde sig gällande och ifrågavarande personer befundes lämpliga därför, dels, i den mån detta icke kunde ske genom direkt ekonomiskt understöd av tillgängliga medel i den ordning Kungl. Maj:t funne skäligt bestämma; och

2) att riksdagen, under samma förutsättning, ville hos Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt utredning, i vad mån åt de tillverkare av alkoholdrycker, som i anledning av förbudet önskade omlägga sin verksamhet till samhällsnyttigare industri, härför skulle kunna beviljas statslån, på billiga villkor; samt

i motionen nr 171, av herr *Ingvarson m. fl.*, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte skyndsammast möjligt utfärda förbud mot tillverkning och försäljning av rusdrycker att gälla tills vidare och tills riksdagen annorlunda beslutade.

Utskottet, som till behandling i ett sammanhang förehaft nämnda tre motioner, hemställde,

1) att, i anledning av motionerna nr 116 av herr Vennerström m. fl. och nr 171 av herr Ingvarson m. fl., andra kammaren för sin del måtte besluta, att riksdagen ville ingå till Kungl. Maj:t med en skrivelse, vari hemställdes, att Kungl. Maj:t måtte skyndsammast möjligt utfärda förbud mot tillverkning och försäljning av rusdrycker att gälla tills vidare och tills riksdagen annorlunda beslutade; samt

Ang. provisoriskt rusdrycksförbud m. m.
(Forts.)

2) att motionen nr 117 av herr Vennerström m. fl. måtte anses besvarad genom vad utskottet i sitt utlåtande anfört i anledning av de ersättningsanspråk, som på grund av ett provisoriskt förbud kunde uppstå.

Häremot hade herr *Sundling* reserverat sig.

Utskottets hemställan upplästes. Därefter yttrade:

Herr *Sundling*: Herr talman! Min reservation i utskottet stödjer sig på den åsikten att nykterhetstillståndets förbättring lämpligare tillgodoses genom inskränkningar och kontroll än genom ett rusdrycksförbud. Kontrollstyrelsen har ock efter en ingående motivering uttalat sig mot ett tillfälligt rusdrycksförbud. Utskottet säger, att det skäl, som förut funnits för ett tillfälligt förbud, nämligen att rusdryckerna framställas av livsmedel, äger icke längre sin giltighet, och att »de lyckliga och välsignelsebringande verkningar, vilka åstadkommits av de redan införda restriktionerna, visade, att man slagit in på rätta vägen». Men trots detta finner utskottet tiden vara lämplig för ett provisoriskt förbud, så att man kan få erfarenhet ifråga om »tillbörligheten» av det omstridda permanenta förbudet. Att kristiden måste medföra inskränkningar och sparsamhet i allt — icke minst i levnadsvanor, är tydligt, men att pålagga mera tvång än nödigt synes icke vara rätt, och den erfarenhet om förbudets lämplighet, som man önskar, torde kunna erhållas från andra länder t. ex. Norge, utan att man här anställer experiment. Man kan väl icke tvivla på att den redan stora användningen av surrogat för alkoholhaltiga drycker genom ett förbud ytterligare skall ökas. Att genom lagstiftning stävja på det sättet uppkomna massor av småbrott torde icke bli så lätt. Aktningen för gällande lagar och förordningar minskas i alltför oroväckande grad, och att nu genom ett experiment med ett tillfälligt rusdrycksförbud öka lagbrotten massvis torde icke vara att förorda. Vi skulle i stället för det onda, som genom förbudet borttages, få ett annat ännu farligare, nämligen ökad ringaktning för landets lagar. Herr talman, jag ber att få yrka avslag på motionen.

Herr *Persson* i Fritorp. Herr talman, mina herrar! I likhet med den föregående ärade talaren har jag icke begärt ordet för att i kammaren framkalla en nykterhetsdebatt, utan jag har begärt ordet för att i allra största korthet deklarerat min ståndpunkt till föreliggande spörsmål, detta så mycket mera som jag har äran tillhöra utskottet, men icke varit i tillfälle att närvara vid det sammanträde, då denna fråga behandlades och avgjordes.

Ang. proviso-
riskt rus-
drycksförbud
m. m.
(Forts.)

Under kristiden har det från nykterhetsvänligt håll städse framhållits såsom ett skäl för ett provisoriskt rusdrycksförbud, att man därigenom skulle rädda livsmedel undan från sprittillverkningen. Dessa strävanden, som varje ansvarskännande medborgare måste skänka sitt stöd, hava förverkligats, så att för närvarande all sprittillverkning är förbjuden med undantag av den, som äger rum i samband med tillverkning av jäst samt sulfitsprit för tekniska ändamål. Men såvitt jag förstår saken riktigt är det icke ett provisoriskt förbud man äsyftar vare sig i motionerna eller i utskottets utlåtande utan ett permanent. Jag skall nämligen fästa herrarnes uppmärksamhet på den sista raden i utskottets kläm i punkt 1). Det heter nämligen där »att gälla tills vidare och tills riksdagen annorlunda beslutar». Där är såsom herrarne höra icke någon tid fixerad, utan man vill på en bakväg komma fram till det permanenta förbudet. Det har i alla tider här inom riksdagen varit en kutym, att man icke vill föregripa en pågående utredning. Jag skall här erinra om det — jag vågar nästan säga — berättigade missnöje, som uppstod år 1911, när den dåvarande regeringen tillsatte den s. k. stora nykterhetskommittén — icke mot dess medlemmar personligen utan därför att alla mer eller mindre ansågos vara förbudsvänner. Nu har denna kommitté arbetat i sju års tid utan att hava, såvitt jag vet, presterat något resultat, och detta synes mig vara ett ojävigt vittnesbörd för att förbudsfrågan är ett ytterligt invecklat och komplicerat spörsmål. Men vad denna kommitté icke lyckats med efter sju års alldeles säkert mycket samvetsgrannt arbete, äro herr Vennerström och hans medmotionärer och jämväl utskottet färdiga med i en handvändning. Mig förefaller det dock, som om man inom kretsar, där man tidigare trott på ett förbuds välsignelse, nu kan spåra en strömkantring. Jag skall erinra om en liten episod från årets remissdebatt, där en av motionärerna, herr Vennerström, efterlyste regeringens ställning till förbudsfrågan. Efter att hava erinrat där-om att ingen föregående regering inom sig räknat ett så stort antal förbudsvänner, som den, som för närvarande sitter vid styret, frågade herr Vennerström: »Var finnes förbudsförslaget? Intet där-om i trontalet, intet i statsverkspropositionen. Inte ett ord om det permanenta förbud, som den av den föregående vänsterregeringen år 1911 tillsatta kommittén har arbetat på i snart sju år, föreligger från regeringens sida. Var ha vi det tillfälliga förbudet?» På dessa frågor svarade herr finansministern Thorsson: »Då vill jag säga, att ännu har regeringen icke tagit någon ställning till den frågan, varför jag icke är i tillfälle att kunna säga, huruvida regeringen kan komma att föra fram något förslag, som innebär allmänt rusdrycksförbud. Emellertid ligger ju saken så, att vi i det stora hela äro bra nära ett allmänt rusdrycksförbud. Det får för tillfället icke tillverkas något som helst brännvin, och det får heller icke tillverkas några maltdrucker, som äro starkare än vanligt svagdricka, och importen har nära nog upphört. Då kan man strängt taget icke komma så mycket längre.» Jämväl vid ett senare tillfälle har statsrådet Thorsson uttalat sig i liknande riktning. Han var nämligen häromdagen föremål för

uppvaktning av föreningen »Servitörerna» här i Stockholm. Jag skall icke trötta kammaren med att läsa upp deras långa motivering mot ett förbud utan blott peka på ett par rader, varav man kan förstå deras tankar om förbudet. De säga så här: »Skulle nu utfärdas bestämmelser om en längre eller kortare tids förbudsarrangemang, så kastas många tusenden inom vår och de närbesläktade branscherna ut i arbetslöshetens svåra elände.» Och de hemställa till sist, att förbudet icke måtte komma till stånd. På denna framställning svarade herr finansministern: »För närvarande sker ingen tillverkning av alkoholhaltiga drycker», och därför ansåg finansministern för sin del att det vore svårt att företaga ytterligare inskränkningar. Jag har tagit detta citat ur Socialdemokraten, och jag förmodar, att det är riktigt. Jag för min del tror, att ingen i kammaren vill bestrida statsrådet Thorssons nykterhetsvänlighet. Därom bär hela hans livsgärning så att säga vittnesbörd. Men det kan nog hända, att man här kan tillämpa det gamla statsmannaoordet om att frågorna te sig olika, när man beaktar dem uppifrån, och när man ser dem nedifrån. Det är lättare att kritisera än att bära ansvaret.

Ang. provisori-
skt rus-
drycksförbud
m. m.
(Forts.)

En av de många konsekvenser, som ett förbud skulle hava med sig, är ersättningsfrågan, och skall nu, såsom utskottet föreslår, ett provisoriskt eller permanent förbud i hast komma till stånd, få vi en ny kommission, fast jag för min del tycker, att det vore trevligare med en kommission mindre. Det skall väl bli en understödskommission med uppgift att utreda statens ersättningsplikt, ty jag förmenar, att den moraliska skyldigheten härvidlag kan staten icke utan vidare fransäga sig. Och vilka skola ha ersättning? Det är i sanning ett problem, som det icke blir lätt att lösa. Jag skall icke ge mig in på att ens antydningssvis nämna de många, som härvidlag kunna ha ersättningsanspråk på staten. Jag skall inskränka mig att i förbigående säga, att när den frågan på allvar kommer upp är det en kategori, som man icke får förglömma, och det är de lantmän, som äga brännerierna. Genom det tillverkningsförbud, som för närvarande råder, tillskyndas alla dessa, som ha sina jordbruk baserade på brännvinsindustrien, avsevärda förluster. Jag hör icke till dem, som älska att höra i kammaren uppläsa citat ur tidningarna, men i likhet med herr Sundling, när han talade om lagarnas efterlevnad, så kan jag icke underlåta att andraga ett urklipp ur en tidning därför att det så väl sammanfaller med min åsikt i frågan: »Ja, ur ren nykterhetssynpunkt torde det rent av kunna ifrågasättas, om ej en måttlig ökning av ransonen vore att föredraga. Att alldeles stoppa till vore en psykologisk dumhet både i nykterhetens och lagarnes anda. Även på nykterhetslagstiftningens område böra de psykologiska faktorerna komma till sin rätt, med risk att eliest lagen själv blir laglöshetens befrämjare och nykterheten själv nykterhetens fiende.» Detta har jag icke klippt ur någon högertidning utan ur ett av det liberala partiets största organ, Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning.

Det är ju så, att en av de många sorgliga följder som kriget och kristiden fört med sig i släptåg är den minskade aktningen och

Ang. proviso-
riski rus-
drycksförbud
m. m.

(Forts.)

respekten för lagarna. Jag tror, att jag ej gör mig skyldig till någon överdrift, då jag påstår, att svenska folket i alla tider varit ett laglydigt folk, och därom vittnar för resten vår historia. Det överväldigande stora flertalet av Sveriges folk har i alla tider hyst aktning för lagarna, och från denna regel utgör vår tid, intill kriget, intet undantag. Men kristiden har ändrat mycket, och så även här. Otaliga författningar och förordningar ha kastats ut över landets innevånare, alldeles särskilt över lantmännen, och för mången har det säkert varit rena okunnigheten, som förorsakat en överträdelse av en eller annan förordning. Detta har haft med sig, att en mängd åtal för dessa förseelser förekommit. Man behöver ju blott läsa ett tingsreferat ur en landsortstidning för att finna, att dessa referat numera i huvudsak handla om rättsfall, som uppkommit på grund av förseelser mot kristidsförordningarna. Ja, jag vågar det påståendet, att nu har det gått så långt med hänsyn till aktningen för lagarna, att rollerna ombytts, d. v. s. att, under det att den allmänna opinionen förr mer eller mindre fördömde brott mot lagarna, synes man nu vara på väg mot raka motsatsen, ty nu äro väl snart alla medborgare i detta land i större eller mindre utsträckning lagbrytare. Hur det då kommer att gå med aktningen för lagarnas efterlevnad är en alldeles självklar sak. Om vi nu, som utskottet här föreslår, skola begåvas med förbud, vare sig permanent eller tillfälligt, få vi naturligtvis en ny lag, och den kommer givetvis att innehålla den bestämmelsen, att tillverkning av spritdrycker är absolut förbjuden. Jag frågar: är det någon, som tror, att en sådan förordning eller lag kommer att stricte efterlevas? Redan under de nuvarande enligt mitt förmenande åtminstone för normala tider alltför stränga restriktioner förekommer ju hembrygd av brännvin. Jag var häromdagen t. ex. i tillfälle att i klubbrummet på telegrambyråns anslagstavla läsa om hur polisen beslagtagit fem liter hembryggt brännvin hos en person. Det visar ju, att sådan hembrygd förekommer, och att dylik hembrygd i händelse av ett förbud skulle praktiseras i ännu större omfattning torde vara säkert. Jag tror för övrigt, att vi i detta avseende ha ganska mycket att lära av vårt gamla broderland Norge, som för närvarande är bekajat med ett sådant förbud, och jag tror mig kunna säga, att vad man hör därifrån icke är av den art, att det synes mana oss till efterföljd. Jag kan inte underlåta att ännu en gång anföra ett citat. Det är taget ur Stockholmstidningens ledare i denna veckas måndagsnummer, där det förekommer ett uttalande av detektivchefen Söhr i Kristiania, som han gjort vid en intervju med en medarbetare i den norska tidningen »Aftenposten». Han säger där:

»Enligt de intryck jag fått, flyta nu brännvin och andra sorters förbjuden spirituosa i så rikliga strömmar, att förbudet måste sägas vara en fiktion. Var och en som är litet inne i förhållandena lever inte heller i tron, att samhället är torrlagt och förbudet har därför bismak av en pappersbestämmelse efter de erfarenheter, man har om dess effektivitet. Och jag har intryck av att överträdelserna komma

att till'ä mer och mer, ju längre förbudet varar, och de ha ett sådant omfång, att om jag satte hela detektivkåren i arbete på skilda fält skulle det inte tillnärmelsevis lyckas att komma på alla fall av olovliga transaktioner.

Ang. provisio-
rikt rus-
drycksförbud
m. m.
(Forts.)

Folk som vill ha brännvin — och har råd att betala grova pris — kan enligt mitt förmenande få sådant i vilken utsträckning de önska. Det är ju inte bara genom direkt olovlig försäljning folk skaffar sig de så eftertraktade varorna — det flyter från flera kanaler: en del missbruka brännvin som lämnats ut för tekniskt eller medicinskt bruk och polisen har ständigt anmälningar om falska brännvinsrecept. Därtill kommer så den privata bränningen, som otvivelaktigt försiggår i betydande utsträckning, men som polisen inte har kunnat skaffa bevis för och som man heller inte kan bevisa utan den mest hänsynslösa inkquisition och rannsaking i de privata hemmen.

Förhållandena på detta område erbjuda i det hela många betänkligheter och ha svåra skuggsidor. Det värsta är väl att en hel massa människor på detta sätt uppfostras till sidovörnad mot lagarna.»

Herr Sundling nämnde något om att kontrollstyrelsen i upprepade utlåtanden avgivit sitt votum emot ett förbud. Jag har här i min hand ett av de senaste uttalandena från kontrollstyrelsen, gjort i ett utlåtande avgivet till Kungl. Maj:t den 24 sistlidne december. Det var nämligen så, att Sveriges nykterhetssällskaps representantförsamling hade hemställt hos Kungl. Maj:t om förbud under kristiden, och på en remiss av detta ärende svarade kontrollstyrelsen, efter att ha erinrat om att styrelsen den 18 maj avgivit utlåtande i samma fråga, följande: »De betänkligheter, som kontrollstyrelsen i detta utlåtande framställde mot genomförandet av tillfälligt förbud, föreligga enligt styrelsens mening allt fortfarande i lika hög grad», och styrelsen sluar med att hemställa att denna framställning icke måtte föranleda till någon Kungl. Maj:ts åtgärd. Detta utlåtande är undertecknat, utan reservation, utav en person, vars namn jag tror inom Sveriges nykterhetsvärld har god klang, nämligen — Einar Thulin.

Ja, herr talman, jag begärde ordet för att med möjligast korta motivering deklarerar min ståndpunkt till föreliggande spörsmål och ber att få säga, att jag är motståndare till det permanenta förbudet, och vad angår det provisoriska förbudet, som det här heter, — ja, jag vågar säga så *felaktigt* heter — så vill jag slå fast den omständigheten, att ett sådant förbud inte skulle för närvarande tillföra folknäringen ett uns av livsmedel, och detta faktum har ju för övrigt både herr Ingvarson i sin motion och även utskottet i sitt utlåtande vidgått. Men väl skulle detta förbud framkalla ökad arbetslöshet och draga med sig konsekvenser och vålla olägenheter utav en säkerligen oanad omfattning, och det anser jag för min del icke klokt eller välbetänkt. Då jag vidare håller före, att man, när normala tider åter inträda, bör pröva den försäljningslag om rusdrycker som förra riksdagen antog och som träder i kraft

Ang. proviso-
riskt rus-
drycksförbud
m. m.
(Forts.)

nästkommande år, vilken även många verkliga nykterhetsvänner erkänna ha stort nykterhetsvärde, och då jag vidare håller före, att ingen som helst — det vågar jag säga — utredning föreligger om de oerhörda ekonomiska verkningar, som detta beslut medför, ber jag, herr talman, att få yrka *rent* avslag såväl på motionärernas som utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herr *Andersson* i Knäppinge.

Herr *Moberger*: Herr talman, mina herrar! Frågan om ett provisoriskt rusdrycksförbud har redan under föregående riksdag så ingående debatterats av denna kammare, att jag kan fatta mig ganska kort. Jag vill uttrycka den förhoppningen, att kammaren i år skall ställa sig på samma ståndpunkt som förra året, då kammaren biföll det då föreliggande förslaget om ett provisoriskt rusdrycksförbud. Den siste ärade talaren har ju velat göra gällande, att vad det nu är fråga om skulle vara icke ett provisoriskt utan ett permanent rusdrycksförbud. Häremot vill jag endast hänvisa till utskottets kläm, där det uttryckligen heter, att förbudet skulle gälla »tills vidare och tills riksdagen annorlunda beslutar». Det synes mig ganska egendomligt, att en riksdagsman behöver ängsla sig för att ett beslut skulle stå fast, till dess att riksdagen själv får fatta ytterligare ställning till frågan. En riksdagsman behöver väl inte vara rädd för riksdagen själv. Är det så, att förbudet skulle visa sig välsignelsebringande för folket, så är det väl antagligt, att riksdagen konfirmerar det beslut, som nu eventuellt kommer att fattas, varom icke, skulle riksdagen skynda sig att för sin del upphäva förbudet.

Vi torde väl alla vara ense därom, att de restriktioner, som hittills vidtagits, ha varit av en välsignelsebringande verkan för folket, såsom också utskottet framhåller i sitt utlåtande, och det torde väl inte finnas någon, åtminstone icke i denna kammare, som skulle vilja vara med om ett borttagande av kristidsrestriktionerna. Nu är det emellertid utskottets uppfattning, att om vi ginge längre på denna väg och genomförde ett tillfälligt förbud, så skulle vi kunna vinna ett ännu bättre resultat, än vi hittills uppnått. Enligt senast tillgängliga statistik begingos här i landet under tredje kvartalet 1917 4,285 fylleriförseelser. Det är ett tal, som inte är mer än 9 % lägre än siffran för närmast föregående kvartal. Tar man reda på fylleristatistiken för Stockholm och Göteborg för senare halvåret 1917, visar det sig, att fylleriförseelsernas antal är ungefär konstant. Vad visar detta? Jo, enligt min mening det, att man med nuvarande restriktiva bestämmelser inte kan nå just längre än man nått, och vill man nå ytterligare resultat, gäller det att taga det kraftiga steg, utskottet här förordar.

Nu ha de bägge ärade medlemmar av utskottet, som här förut haft ordet, framhållit en del betänkligheter gent emot utskottets förslag. Det har sålunda bland annat framhållits, att i händelse av ett förbud skulle surrogaten komma att få en så rik användning, att detta

Ang. provin-
rikt rus-
drycksförbud
m. m.
(Forts.)

upphävde de goda följderna av förbudet. Jag tror dock för min del, att man ganska mycket överdriver surrogatens betydelse. Enligt statistiken har under tredje kvartalet år 1917 surrogaten medverkat till fylleriförseelser med 13,1 procent, och i 9 procent av dessa ha även rusdrycker varit en medverkande orsak, återstår således 4,1 procent, då surrogaten varit ensam verkande faktor. Det är dessutom betecknande, att under samma kvartal hade surrogaten varit orsak till fylleriförseelser i något färre fall än under andra kvartalet. Detta tyder på, att man i detta avseende nått toppunkten. Statistiken visar därjämte, att den denaturerade spriten spelar en allt mindre roll i fråga om fylleri, och att det framförallt är de tekniska preparaten, som det gäller att komma åt. Såsom herrarna erinra sig från remissdebatten, förebådade då herr finansministern, att riksdagen hade att emotse ett förslag till surrogatlagstiftning vid innevarande riksdag, och det är utskottets förhoppning, att genom den lagstiftning, som vi således ha att förvänta på detta område, surrogatens användning också skall i väsentlig mån inskränkas. Det vill därför synas, som om man med hänsyn till surrogaten icke skulle behöva tveka att vidtaga den nu föreslagna åtgärden, såvitt den eljest befinnes vara nyttig och nödvändig.

Vidare har påpekats, att ett eventuellt förbud skulle framkalla en sådan massa lagöverträdelser, att de goda verkningarna av förbudet skulle befinnas skäligen ringa. Man har därvid hänvisat till, att den nuvarande kristidslagstiftningen föranleder så många lagöverträdelser, att detta borde innebära en varning även i nu förevarande avseende. Ja, mina herrar, all restriktiv lagstiftning föranleder överträdelser, men lika litet som man av det förhållandet, att kristidslagarna överträdas, får draga den slutsatsen, att dessa lagar borde upphävas, lika litet får man enligt mitt förmenande av eventuella överträdelser av en förbudslagstiftning draga den slutsatsen, att man icke bör inlåta sig på en dylik lagstiftning. Allt kommer ju an på, huruvida den nytta, som man vinner för folket genom en förbudslagstiftning, är större än skadan på grund av enskilda överträdelser, och om den saken tror jag för min del icke, att man behöver tveka.

Vidare har det hänvisats till, att ett eventuellt förbud skulle medföra ersättningskrav, som det för staten skulle vara oöverkomligt att fylla. Jag vill emellertid erinra om, att detta skäl har av denna kammare fullständigt underkänts redan förra året, och i år har för övrigt denna invändning betydligt mindre bärande kraft, än den hade förra året, ty då pågingo ännu bryggerihanteringen och även brännvinsbränningen i betydlig utsträckning. Nu är hela produktionen inom rusdryckshanteringen avkopplad, kan man säga, och såvitt jag kan förstå, kan icke av ett tillfälligt rusdrycksförbud från produktionens sida härledas några ersättningskrav. Men naturligtvis komma vissa ersättningskrav från distributionens sida, som icke kunna avvisas. Då emellertid denna kammare redan förra året uttalat såsom sin mening, att dessa svårigheter äro överkomliga, lära de väl vara det även i år. Jag vill såsom ett starkt ta-

Ang. proviso-
riskt rus-
drycksförbud
m. m.
(Forts.)

lande skäl för ett tillfälligt förbud hänvisa till, att i 35 § av brännvinsförsäljningsförordningen liksom även i motsvarande paragraf i förordningen om försäljning av öl och vin framhålls det uttryckligen såsom en orsak till ett eventuellt förbud mot rusdrycksförsäljning, att nöd och arbetslöshet skola vara i hög grad rådande. Det synes mig, som om vi just nu befunde oss i det tillståndet. Vi hade ju för några dagar sedan tillfälle att höra omnämnas från regeringsbanken, att man inom industrien väntar ökad arbetslöshet liksom även inom transportväsendets område, och enligt vad som meddelades, hade civilministern i en skrivelse till finansministern framhållit, att det vore nödvändigt att vidtaga åtgärder härutinnan. Sådan kommer alltså situationen att bli, efter vad man i dag kan förutse, och med hänsyn härtill synes man vara fullt berättigad att från en dylik utgångspunkt kräva ett tillfälligt förbud.

Det är också enligt min uppfattning en ganska allmän folkmening inom landet, som stöder detta krav. Såvitt jag kan förstå, är det huvudsakligen i städerna, där man under den nuvarande kristiden håller på rusdrycksförsäljning, men jag vill för min del säga, att det synes mig icke vara oberättigat att av stadskulturen kräva, att den under nuvarande kristid må släppa kravet på rusdryckers fortfarande försäljning.

Då det således enligt min uppfattning skulle vara en välsignelse för vårt folk, om det nu föreslagna tillfälliga förbudet kunde genomföras, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herrar *Olsson* i Ramsta och *Sjögren* instämde häruti.

Herr *Sonnelius*: Herr talman, mina herrar! Jag ber om ursäkt att jag uppträder i en sådan fråga som denna, vilken är för mig så främmande, att jag icke kan på detta område röra mig på ett sådant sätt, att det tilltalar herrarnas hjärtan och inverkar på någon av herrarnas uppfattning; det inser jag alltför väl, och allra minst kan jag mäta mig med den siste ärade talaren i nykterhetspredikningar. Det är verkligen första gången som jag försöker mig på ett uttalande i nykterhetsfrågan, och då jag nu det gör, sker det därför att man, motionärer och utskott, enligt min mening gått för långt. Jag tillhör för min del dem, som icke ville motsätta mig det beslut, som förra riksdagen fattade, utan tvärtom anser jag detsamma både nyttigt och nödvändigt, och jag tror också, att det verkat i den riktning, som kammaren då åsyftade. Jag fann vid nämnda tillfälle, att man allmänt ifrån utpräglat nykterhetsvänligt håll var väl tillfreds med förslaget i fråga, och jag trodde mig av de uttalanden, som då gjordes, kunna draga den slutsatsen, att man ansåg det vara önskvärt att på detta sätt lösa nykterhetsfrågan, ävensom att man hyste den förmodan, att nykterhetsfrågan skulle kunna få anses löst för en lång tid framåt och nu borde få vila i frid och icke giva flera anledningar till slitningar bland oss. Frågan har emellertid åter kommit före här i år genom åtskilliga motioner, som väckts, och den

*Ang. provisori-
skt rus-
drycksförbud
m. m.
(Forts.)*

har tagit en långt vidlyftigare omfattning, än vad man tidigare tänkt eller ens drömt om. Här föreligger nu förslag om förbud för tillverkning, införsel eller försäljning av brända eller destillerade drycker och vidare förbud mot tillverkning och import av sådana viner och malt-drycker eller andra jästa drycker, som innehålla mer än 2 $\frac{1}{4}$ volymprocent alkohol. Det är salunda ett ofantligt stort steg, man nu vill lägga till det som senaste riksdagen tog. Om det vore så, att man därmed ville hjälpa och bistå alkoholförgiftade och fallna, skulle jag icke alls ha något mot förslaget, men det tror jag icke är meningen, utan meningen är nog till stor del att förhindra alla människor även sådana, som i allmänhet icke sätta så fruktansvärt stort värde på de moraliska följderna av absolut nykterhet, att åtkomma drycker med en högre volymprocent alkohol än den nyssnämnda. Det är dem som kunna hålla sig nyktra utan restriktioner, som man önskar få makt över. Det är egentligen en maktfråga, som det här gäller, och den har tyvärr blivit en politisk fråga, vilket i allra högsta grad är att beklaga, ty detta är i sanning icke en fråga, som tillhör politiken, utan är ett spörsmål, som borde vara en övertygelsens angelägenhet, men icke vara maktfråga, vartill den sedan många år tillbaka blivit gjord. Vi veta ju, vilken roll ärendet spelat vid valen till andra kammaren och numera även vid valen till första kammaren. En hel mängd valkorporationer fordra ju nu, att man för att kunna ifrågakomma vid val till andra kammaren skall hylla den absoluta nykterheten. Jag bor lyckligtvis i en valkrets, där man aldrig av mig ifrågasatt dylik kompetens, men man vet i alla fall där, att jag är en någorlunda nykter person, kanske lika nykter som de flesta av dem, som här i kammaren åberopa sig på sin nykterhet.

Nu säger den siste ärade talaren, att detta ärende visst icke är så farligt, som det ser ut. Han gjorde i sin polemik mot den förste talaren grällande, att denne skulle ha påstått, att här vore fråga om en permanent lagstiftning och icke ett provisoriskt förbud. Ja, det förefaller mig, som om man icke tydligare kunde tillkännagiva sin avsikt härvidlag än i det uttalande, som av utskottet blivit gjort därom, att försäljning, tillverkning och import av rusdrycker skulle förbjudas, och att detta förbud skulle gälla tillsvidare, intill dess riksdagen anordnande beslutat. Om icke den siste talaren hade varit så alldeles ny här i kammaren, knappt två månader gammal, som riksdagsman, skulle han helt säkert väl förstått, huru svårt det är att ändra ett dylikt beslut, när det en gång har blivit fattat. Har man en gång tagit steget, tror jag, att man är fast och kan icke få någon ändring till stånd, men därför tycker jag också, att de herrar, som nu ivra för nykterheten, en verkligt gagnande nykterhet, hade kunnat stanna vid vad riksdagen förra året beslutade i denna fråga.

Den föregående talaren säger vidare, att man överdriver surrogatens betydelse här i vårt land. Jag tror icke, att man gör sig skyldig till någon överdrift i det avseendet. Tvärtom vet jag, att dessa surrogat användas såsom en sista resurs av många olyckliga människor i vår tid, som icke på annat sätt än genom dessa medel, näm-

Ang. provisoriskt res-
drycksförbud
m. m.
(Forts.)

ligen toalettmiddel o. d.. lyckas få sitt spritbegär tillfredsställt. Där ha-
ven I, mina herrar, som arbeten och ivren för nykterhetsrörelsen.
ett fält, på vilket I kunnen kämpa. där kunnen I motarbeta de olyck-
ligas öde, varom här är fråga. Jag har icke sett, att nykterhets-
vännerna i min hemstad, ehuruval de dock gjort något, dock icke på
långt när gjort vad som borde göras för att hindra den fruktansvärda
trafik, som äger rum mellan Hälsingborg och Hälsingör. Där är
färjan varje fredags-, lördags- och söndagsafton full med överlastade
personer. Jag vill säga, påståendet innebär ingen överdrift. Men
jag har aldrig sett, att nykterhetsordnarna tagit allvarligt itu med
denna fråga, oaktat den offentligt bragts på tal. Där ha herrarna
också ett fält att arbeta på, men låten oss andra, som icke vilja vara
med om överdrifterna och som äro kanske lika nyktra som herrarna.
vara i fred, och utöven Eder maktlysnad på de övriga.

Herr talman! Jag skall för att återgå till realiteterna be att
få meddela, att i en till Konungen den 16 februari 1917 ingiven skri-
velse ha kontrollstyrelsen och socialstyrelsen närmare utvecklat sin
ställning i nu förevarande fråga. Skrivelsen är undertecknad av F.
Zethelius och Gunnar Huss. Jag nämner särskilt det sista namnet.
på det att skrivelsen må tillmätas litet mera auktoritet. Där lämna
ifrågavarande myndigheter svar på en begäran av Sveriges nykter-
hetssällskaps representantförsamling i hithörande frågor, och myn-
digheterna säga, att det vidtagits åtskilliga förslag och anordningar
rörande tillverkning av brännvin m. m., nämligen genom en förord-
ning av den 24 oktober 1916, ävensom andra åtgärder för att för-
minska faran av sådan tillverkning. Vidkommande tillverkning av
maltdrycker har även vidtagits åtskilliga åtgärder liksom också be-
träffande försäljning av brännvin, vin och öl. Jag skall nu här icke
närmare gå in på, vilka dessa åtgärder äro, utan herrarna veta ju lika
väl som jag vad som här åsyftas. Sedan ämbetsverken i sin skrivelse
gått igenom frågans olika sidor, sluta de på följande sätt: »På grund
av vad som sålunda anförts få styrelserna i underdånighet hemställa,
att den förevarande framställningen icke måtte föranleda någon an-
nan Kungl. Maj:ts åtgärd, än att tillverkning av maltdrycker med
högre extrakthalt än 2 1/2 procent förbjödes.» Detta oaktat beslöt
förra riksdagen att ta den nykterhetslagstiftning, som då av bevill-
ningsutskottet förordades, och jag anser för min del, att detta var en
klok åtgärd, men väl att märka endast under gällande kristid, och
man tänkte sig möjligheten av att en lindring i detta avseende skulle
kunna komma till stånd efter krigets slut. Men nu synes man vilja
ha ytterligare skärpningar på detta område för att få återgången
omöjlig eller så mycket svårare.

Ja, jag längtar sannerligen icke efter något rikare tillflöde av
spritvaror, än som finnes, men jag tror, att alla överdrifter ha till
följd en skada, som kanske icke kan beräknas. Och då man här sär-
skilt bagatelliserar ersättningskravet, vill jag erinra om, att detta är
en ekonomisk fråga, som kommer att kännas ganska tung för riks-
dagen, och i släptåg med denna fråga följer arbetslöshetsfrågan, som

ingalunda är av den ringa beskaffenhet, som många av herrarna här föreställa sig.

Jag måste be att slutligen få sammanfatta mitt yttrande i några anmärkningar. Jag anser icke, att nykterhetsförhållandena för närvarande kunna kallas annat än tillfredsställande, på vissa undantag när — ty ingenting här i världen är fullkomligt — men att dryckenskapslasten väsentligt avtagit, därom tror jag herrarna äro överens med mig. Ja, herrarna må skratta, men jag har dock den övertygelsen, och jag tror, att herrarna om ni opartiskt vilja bedöma denna sak, måste instämma med mig härutinnan.

Några strävanden i en liknande riktning som dem, man här förordat, torde i allmänhet icke vara tillfinnandes på kontinenten, och kammaren må väl medgiva, att på kontinenten finnas icke så moraliskt förslappade eller kroppsligt nedtryckta folk, som man över huvud taget skulle kunna tro med utgångspunkt från nykterhetsfolkets uppgifter. Om vi se åt öster finna vi där den stora nykterhet, om vars verkningar herrarna kunna läsa i den dagliga pressen. Jag vill icke säga, att vad som där sker, är verkan av nykterheten, men man ser åtminstone, att ett spritförbud icke kan verka hämmande på råhet och obehärskade lidelser. Jag vill vidare tillägga, att nykterhetsrörelsen bör icke omformas till politisk partigruppering, utan vilar säkrare på den moraliska grundval, som har till uppgift att hjälpa och upprätta de fallna och icke att under sin maktsfär söka intvinga dem, vilka tillämpa långt gående måttlighet utan att tillhöra en nykterhetsorden.

Slutligen skulle jag liksom den andre talaren vilja hänvisa till det förståndiga och kloka uttalande, som av finansministern gjordes under remissdebatten. och allra sist, herr talman, ber jag att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr Ingvarson: Herr talman! Den debatt, som hittills förts i denna fråga, har bjudit på åtskilligt av intresse. Har man uppmärksam följt vad de olika talarna anfört, har man funnit, att de skäl man nu har att bjuda på, äro väsentligen olikartade; och det kan icke hjälpas, att en avsevärd del av herr Sommeli resonemang verkar en smula gengångare ifrån den gamla tiden, när förbudet var någonting, som man skrattade åt och icke alls ville ta någon som helst befattning med.

De två representanter för utskottet däremot, vilka här framfört en från utskottet avvikande mening, ha, i likhet med vad som vanligen är fallet i den allmänna diskussionen numera, slagit betydligt till reträtt på denna punkt. Man läser icke längre en rad principiella invändningar mot krav på en nykterhetslagstiftning, som verkligen skapar betryggande garantier mot missbruk, utan man kommer med en rad av praktiska invändningar. Man anmärker på, att förbudet kommer att skapa arbetslöshet, man pekar på, att vi redan ha restriktioner i en sådan omfattning, att icke något nämnvärt ytterligare s'år att vinna, och man går ännu längre och säger, att ett sådant förbud kommer ju i alla fall endast att överträdas av en massa

Ang. provisoriiskt
raskt
drycksförbud
m. m.
(Forts.)

Ang. proviso-
riskt rus-
drycksförbud
m. m.

(Forts.)

människor. Man vinner därför ingenting nämnvärt med detsamma. Det är mer eller mindre hållbara invändningar av praktisk natur, som man numera drar fram i den offentliga debatten såväl i pressen som här i riksdagen, när man söker ta ställning till detta spörsmål.

Man har sålunda på den kanten i stor utsträckning slagit till reträtt från sina föregående utgångspunkter. Man erkänner nämligen numera även från motståndarehåll, att ett ökat nykterhetstillstånd har sitt mycket stora värde för land och folk. Jag har icke hört någon på sistone våga förneka detta, och jag har icke ens hört herr Sommelius våga direkt förneka, att åtgärder, som verka i nykterhetsgagnande riktning, äro av värde för land och för folk, fastän han ville diskutera dessa åtgärders beskaffenhet, huru de skulle vara anordnade för att enligt hans mening åstadkomma den bästa effekten. Nykterhetsfolket i landet har sålunda fått rätt så till vida, att motståndarna numera erkänna, att det finnes en ganska stark och bärande grund för dess resonemang. De invändningar man nu kommit med äro sådana, att man framför allt reagerar mot själva förbudstanken. Kan man på annan väg uppnå ett likartat resultat, må det vara hänt, menar man.

Nu ha haft tillfälle att under ett par tre år pröva dessa andra vägar och se, vilka resultat de kunnat bjuda på, och vi alla eniga om, att de i stor utsträckning medfört verkningar, som vi alla ha anledning att vara belåtna med. Men vi kunna icke heller dölja för oss, att alltjämt kvarstå en hel del av sådan karaktär, att vi ha anledning att ingripa däremot, och man har svårt att se något annat effektivt medel härvidlag än ett tillfälligt förbud under den tid, som krisen räcker, för att därigenom bilda sig erfarenheter vid behandlingen av frågan om ett permanent förbud. Nu invändes det av en talare här nyss, att dessa erfarenheter kan man mycket väl hämta från de länder, där man slagit in på denna väg, och han räknade upp en del sådana och däribland Norge. Man har på sina håll i pressen både i svenska och norska tidningar gjort gällande, att det förbudstillstånd, som i viss mån råder därstädes för närvarande, ja, man kan säga fullständigt råder där, icke har varit odelat förträffligt. Det har medfört en hel del obehagliga verkningar, och det har höjts röster för att upphäva detsamma. Jag skall icke här inlåta mig på någon diskussion av förbudstillståndet i Norge. Så mycket är emellertid en avgjord sak, att förutsättningarna för förbud i Norge och i Sverige äro högst väsentligt olikartade och att förhållandena i Norge och Sverige jämväl i allmänhet äro så pass olikartade i dessa stycken, att det icke går att så där utan vidare sätta likhets-tecken mellan dessa två länder. Vi ha att gå ut från den utgångspunkt, vi känna till här hemma. Vi ha räknat med verkningarna av ett eventuellt förbudsbeslut här i landet, och det är från dessa utgångspunkter vi motionärer här gått fram, det från dem nykterhetsfolket har kämpat kampen för ett förbud, och jag är för min del övertygad om, att dessa utgångspunkter skola visa sig fullt hållbara.

Jag skall icke ägna tid åt de invändningar som här gjorts rö-

rande de praktiska konsekvenserna i form av ersättning, arbetslöshet o. dyl., det är tillräckligt att erinra om, att dessa påståenden särskilt i nuvarande situation äro avsevärt överdrivna. Ingen är blind för att sådana verkningar kunna komma att uppstå, men det finnes heller ingen, som vid närmare granskning av dessa förhållanden kan konsekvent vidhålla, att de komma att bli så omfattande eller svårartade, som man på sina håll velat göra gällande. Ty faktum är dock, att den arbetslöshet, som skulle bli följden av förbudet, kommer att få en ganska ringa omfattning, jämfört med vad den skulle ha fått, om förbudet t. ex. hade genomförts för tre år tillbaka; och ett faktum är likaså, att ersättningsfrågan nu är ofantligt mycket lättare att lösa, än den skulle ha varit likaledes för en tre eller fyra år tillbaka i tiden. Och det är ganska visst, att om icke detta försök med provisoriskt förbud nu göres, utan det nuvarande tillståndet får fortvara tills krisen är över, tills myndigheterna, med de befogenheter de nu ha, eventuellt få lov att släppa lös spritfloden i större utsträckning, än nu är fallet, då bliva, när fråga om förbudet framdeles kommer upp, både ersättnings- och arbetslöshetsfrågan långt svårare att lösa, än de i dag äro. Redan häri ligger således snarare ett skäl för bifall till framställningen än för avslag å densamma.

Ang. provisoriskt rusdrycksförbud m. m.
(Forts.)

Ett av de skäl, som emellertid för mig personligen åtminstone äro de mest betydelsefulla, då jag går att taga ställning till en fråga som denna, är det, att man skall akta och värdera den idealitet, som hos breda lager av vårt folk bär upp kampen för rusdrycksförbudet. Denna idealitet är det främsta motivet, den främsta drivkraften för folkets handlande på detta område. Det är sant, att vi leva numera i schackrandets och jobbandets tidevarv mer än någonsin eljest, och mycket kan man schackra med och mycket kompromissa med. Men det ges områden, där aktningen för vårt eget folks bästa egenskaper, där tron på vårt folks framtid och viljan till att underlätta och utveckla dessa vårt folks bästa egenskaper äro så betydelsefulla, att man icke har rättighet att se bort därifrån. Här befinna vi oss på ett sådant område i högre grad än på de flesta andra. Det rör sig nu om en livsfråga för vårt folk i större utsträckning än många andra frågor, som man här fört fram. Det rör sig om en fråga, som månghundra tusental kämpat för, årtionde efter årtionde.

När man nu här invänder, att en förbudslagstiftning skall i ännu större utsträckning än hittills driva fram lagöverträdelser i fråga om lönnbränning o. d., så vill jag ställa upp den frågan: vilka är det, som komma att bli lagöverträdare? Jo, det är två grupper av medborgare: det är för det första det slags folk, som redan på grund av rådande förhållanden ha tillägnat sig vanan att dricka i sådan utsträckning, att de icke längre förmå behärska denna vana; och jag undrar, om det finnes någon i denna kammare, som anser, att statsmakterna skola böia sig för tankarna och kraven hos de stackars människor, som på detta sätt ha hemfallit under en last, som de själva säkerligen beklaga. Jag tror det knappast.

Till den andra gruppen av dem, vilka komma att överträda en eventuell förbudslagstiftning och som redan i viss utsträckning över-

Aug. provis-
oriskt rus-
drycksförbud
m. m.
(Forts.)

trätt de restriktioner vi nu ha, höra de personer som äro mer eller mindre utpräglat osociala, som sakna allmän solidaritetskänsla och som icke äro i stånd att känna med folkets behov och önskemål, med deras lidanden, med deras nöd, med deras krav på bättring härutinnan. Det är för dem, som sakna förmåga att känna med sitt eget folk, att känna med hela det elände, som framkallas av sprithanteringen, dessa, vilka i främsta rummet tänka på sig själva, sitt eget nöje, sin egen njutning och på denna grund överträda denna lagstiftning, det är för dem som man nu vill göra undantag. Det är av hänsyn till dem, som man nu vill förhindra en lagstiftning, som man icke kan neka till i övrigt vara till gagn för det stora hela. En sådan argumentering kan jag för min del icke böja mig för. En sådan argumentering leder till att, som jag nyss erinrade, underkänna det bästa hos de breda lagren inom vårt folk, och något sådant kan jag icke vara med om.

Här ha, som jag påpekade, massor av vårt lands invånare, många under ett helt liv, kämpat, av oegennyttiga bevekelsegrunder och av omtanke för sina medmänniskor kämpat just för en sådan sakernas ordning, att människorna icke skulle förstöra sig själva och andra genom spritmissbruk. De ha vunnit så pass stark anslutning kring detta sitt krav, att denna fråga blivit en av våra politiskt mest aktuella. Vi stå i dag inför den situationen, om vi vilja taga ställning till den frågan, huruvida vi vilja under nu rådande kristid på prov införa ett förbudstillstånd för att bli bättre i tillfälle att bedöma lämpligheten av ett permanent förbud.

Jag har den uppfattningen, att vi icke ha rätt att rygga tillbaka härifrån, och isynnerhet har jag den uppfattningen, att, med den ställning, andra kammaren under årtionden intagit till denna fråga, det icke vore rätt att frångå vad den vid så många upprepade tillfällen uttalat.

Alla skäl synas mig tala för bifall till utskottets förslag. Motståndarna ha slagit till reträtt. De skäl, som anförts äro mer eller mindre uppkonstruerade och icke hållbara inför den sakliga prövningen. Herr talman, jag ber sålunda på det livligaste att få yrka bifall till utskottets förslag.

Med herr Ingvarson förenade sig herrar Olsson i See, Zander, Nilsson i Vibberbo och Johansson i Olstorp.

Herr Hansson i Stockholm: Herr talman, mina herrar! Enligt det förslag, som här föreligger från utskottet, och enligt bestämd försäkran från utskottets värderade ordförande skulle vi i dag behandla förslag om provisoriskt rusdrycksförbud. D. v. s. andra kammaren har att avgöra, huruvida de av kristiden skapade särskilda förhållandena motivera en sådan extra ordinär åtgärd. Jag tror mig kunna konstatera, att den hittills förda diskussionen icke gällt provisoriskt förbud utan förbud över huvud taget och att de argument som anförts från båda hållen, kunna bättre anföras i fråga om permanenta än i fråga om provisoriska förbudsåtgärder.

Det är icke min avsikt att inlåta mig i den diskussionen. Jag har här närmast begärt ordet för att framhålla några synpunkter i avseende på en punkt i utskottets utlåtande, som förefaller mig särskilt svag. Det är frågan om, hur det skall förfaras med de grupper inom vårt land, som träffas av den föreslagna åtgärden så att säga direkt i sin existens, d. v. s. frågan om ersättning. Jag har haft besök av representanter för dessa grupper, som uttryckt oro för det förslag till provisoriskt förbud, som nu föreligger. Man fruktar, att om riksdagen, här i första hand andra kammaren, går att fatta ett sådant beslut och det skulle lända till den efterföljd, som ifrågasättes, så skulle sedan dessa arbetaregrupper och andra komma att stå i en ekonomiskt prekär ställning, och man anser sig icke från dessa gruppers sida kunna vara tillfreds med att, såsom från utskottets sida antydes, ersättningsfrågan skall ordnas efteråt. Utskottet hänvisar i denna punkt till de olika skrivelser, som från riksdagens sida avgått till Kungl. Maj:t och vari riksdagen uttalat förvissning om att Kungl. Maj:t kommer att utreda frågan, om och i vad mån ersättning skall utgå, ävensom förelägga riksdagen det förslag, var till utredningen kan föranleda. Utskottet tillägger: »Dylik utredning är även igångsatt.»

Nu föreslås från utskottets sida, att riksdagen skall utan att avvakta resultatet av den pågående utredningen fatta beslut om provisoriskt förbud, d. v. s. vidtaga den åtgärd, vars verkningar på vissa områden för närvarande ligga under utredning.

Jag för min del har den uppfattningen, att man går den rakt motsatta vägen till den rätta, om man först fattar ett beslut, som har en starkt ingripande verkan, och efteråt söker reglerna en sådan fråga som frågan om ersättning till arbetarna. Det förefaller mig, att om riksdagen anser sig pliktig att ur samhällets synpunkt fatta ett sådant beslut som om rusdrycksförbud, så bör också riksdagen dessförinnan ha klart för sig, hur det skall ordnas med frågan om ersättningen framför allt till de arbetare, som genom denna lagstiftning skulle bli arbetslösa. Man bör alltså taga frågorna i den ordning att först avgöra, hur ersättningsfrågan skall i sina huvuddrag lösas, och sedan kan man gå att fatta det beslut, som kan föranleda ersättning åt arbetaregrupperna.

Utskottet föreslår här, som jag påpekat, en motsatt väg, att först skall riksdagen uppmana Kungl. Maj:t att nu vidtaga åtgärder, som föranleda arbetslöshet, och sedan skall *icke* riksdagen ha i sin hand att bestämma, huru dessa personer skola hållas skadeslösa, utan man har den förhoppningen, att det skall Kungl. Maj:t sköta om.

Jag tror väl, att den regering, som nu sitter, skall söka att ur sina synpunkter på bästa sätt ordna för de grupper, som träffas i sin existens av ett provisoriskt förbud. Men det är därför icke sagt, att riksdagen icke skulle kunna även i denna punkt hava en annan uppfattning än Kungl. Maj:t. Vi ha sett, hur det kan råda olika meningar inom riksdagen och regeringen i sådana frågor. Vi ha ett sådant exempel därpå i det föreliggande förslaget om krigstidstillägg och krigstidshjälp till statstjänare, där som bekant särskilda utskot-

Jag. provis-
oriskt rus-
drycksförbud
nr. 20.
(Forts.)

Ang. provisori-
skt rus-
drycksförbud
m. m.
(Forts.)

tet föreslagit avsevärda förhöjningar i det av Kungl. Maj:t föreslag-
na beloppet.

Nu har det sagts, att den arbetslöshet, som skulle uppstå på grund av införande av ett provisoriskt förbud, icke skulle vara av någon egentlig betydelse. Det förefaller mig rätt egendomligt, att utskottet icke låtit sig angeläget vara att på den punkten företaga en utredning och för riksdagen framlägga något siffermaterial till faktiskt bedömande av hurudant läget i själva verket är. De enda siffror, som för tillfället stå till buds, äro de, som lämnats i 1915 års utredning av socialstyrelsen, då fråga förelåg om provisoriskt rusdrycksförbud. Enligt den statistiken äro sysselsatta i brännvinsbrännerier 187 personer såsom förvaltningspersonal och 881 såsom arbetare, i destillationsverken respektive 40 och 158, i vinfabri-
kerna respektive 29 och 40, i brännvinsförsäljningsbolagen respektive 351 och 3,158, och i vin- och spirituosa-handeln med utminuterings-
rätt respektive 610 och 708 personer. Enligt dessa siffror skulle de grupper, som direkt träffas i sin existens av ett sådant förbud, omfat-
ta något över 6,000 personer. Nu har det sagts, att med de vidtagna restriktionerna har verksamheten i brännvinsbrännerierna inskränkts så väsentligt, att denna siffra 6,000 personer kommer att högst avse-
värt reduceras. Jag tror, att så är fallet, men för mig kan det icke spela någon avgörande roll, om verkningarna träffa 3,000 eller 6,000 personer, ty 3,000 ha samma anspråk på fullgod ersättning som 6,000. Det bör dessutom påpekas, att även om de grupper, som här omnämnts, skulle vara avsevärt reducerade, kan man icke bortse från att till de grupper, som sålunda genom det provisoriska förbudet skul-
le göras arbetslösa, kommer otvivelaktigt en annan och mycket stor grupp, som man icke talat om, nämligen serveringspersonalen på res-
taurangerne. Man kan utgå från att ett sådant provisoriskt förbud skulle komma att vålla avsevärda inskränkningar i restaurangrörel-
sen och därigenom föranleda rätt omfattande arbetslöshet bland restaurangernas serveringspersonal.

Det är sålunda icke några obetydliga grupper det gäller, och det förefaller, som om utskottet hade haft en viss skyldighet att ägna frågan om ersättning åt dessa grupper en större och allvar-
ligare uppmärksamhet än som skett genom hänvisning till skrivel-
serna till Kungl. Maj:t och den allmänt uttalade uppfattningen, att arbetslöshet i stor omfattning såsom följd av ett eventuellt förbud icke torde behöva befaras. Utskottet har i själva verket icke på något sätt styrkt denna sin uttalade uppfattning, och det förefaller mig, som om utskottet hade bort just på denna punkt ägna saken en mycket mera allvarsam och ingående prövning än som framgår av det föreliggande utskottsutlåtandet.

Jag har, som jag redan påpekat, alls icke den uppfattningen, att riksdagen skall anse sig förhindrad att fatta beslut om för-
bud därför att genom ett sådant beslut stora grupper kunna bliva arbetslösa, eller lida ekonomiskt intrång. Om ett sådant beslut an-
ses ur allmänna synpunkter vara till gagn för samhället, så bör beslutet fattas, men om beslutet är till sådant gagn, bör också riks-

lagen ha skyldighet att tillförsäkra de arbetargrupper, som träffas av beslutet, en fullgod ersättning. Som sådan kan jag icke betrakta t. ex. sedvanlig ersättning vid arbetslöshet. Om avsikten skulle vara att åt de arbetare, som genom ett sådant beslut göras arbetslösa, utbetala sedvanligt arbetslöshetsunderstöd till den tid, då de finna annan sysselsättning, så måste jag för min del förklara, att jag icke kan finna denna ersättning på något sätt tillfredsställande.

Nu har framhållits en del andra skäl, som skulle anses tala för ett beslut om provisoriskt förbud.

Utskottet har självt, såsom näpekats, erkänt, att det huvudsakliga skäl, som under föregående år, då denna fråga var på tal, anfördes, nämligen att man använder livsmedel för framställning av rusdrycker, icke längre föreligger. Det huvudsakliga skälet för provisoriskt förbud har sålunda förfallit.

Man har sedan anført som skäl, att ett förbud skulle skänka åt vårt folk större motståndskraft under kristiden och vara ett värdefullt socialt experiment. Mot det senare argumentet ber jag att få göra den enda invändningen, att jag tror icke, att man kan låta erfarenheter, gjorda i en abnorm tid, i en kristid, vara vägledande för bedömande huru man bör inrätta sig under normala förhållanden. Det förefaller sålunda, som om man ur experimentets synpunkt skulle vinna bra liten ledning, då det gäller att bedöma frågan om permanent rusdrycksförbud. Men om man från herr Ingvarsons och utskottets sida medger, att huvudskälet för ett provisoriskt förbud förfallit, finns det då verkligen någon anledning att här brådstörta ett beslut, i synnerhet som man samtidigt medger, att nykterhetstillståndet avsevärt förbättrats? Finns det då icke i stället anledning avvakta den igångsatta utredningen i ersättningsfrågan, innan riksdagen skrider till ett beslut om provisoriskt rusdrycksförbud?

Frågan, huruvida beslutet skall gälla ett provisoriskt eller permanent förbud, är för övrigt icke avgjort med den invändning, som gjordes av utskottets värderade ordförande. I själva verket innebär det yrkande, som framställts från utskottets sida, ett införande av en ny och oprövad form av lagstiftning här i landet. Här skulle man göra en kunglig förordning beroende av riksdagens beslut. Jag vet icke, huruvida någon gång förut en kunglig förordning på detta sätt upphöjts till lag. Jag vill emellertid säga, att mig förefaller det rätt olyckligt, om man skulle slå in på en dylik väg. Det är icke säkert, att det under alla tider skulle bliva andra kammaren, som droge fördel av en sådan anordning. Motsatsen kan tänkas, och det förefaller mig därför synnerligen betänkligt, om man här skapar ett prejudikat, som kan utnyttjas på ett sätt, som andra kammaren kanske icke skulle önska.

Den motivering, som förebragts för införande av provisoriskt förbud förefaller mig vara synnerligen svag och jag kommer icke att lämna min röst för utskottets förslag.

Herr Fast: Herr talman! Jag hade icke tänkt förlänga debatten med något anförande i denna fråga, men av vissa skäl har

Ang. provisoriskt rusdrycksförbud
m. m.
(Forts.)

Aeg. provis-
riski rus-
drycksförbud
m. m.
(Forts.)

jag sett mig föranlåten att begära ordet, eftersom jag varit närvarande vid behandlingen av densamma inom utskottet.

Jag ber först att få uttala min förvåning över att andra kammaren i dag upptagit en så långvarig debatt i denna fråga, då man sedan flera år haft ganska klart för sig, att andra kammarens ställning i detta avseende var tydlig och klar. Jag blev också ganska förvånad, då i dag av utskottets ärade ledamöter icke mindre än två stycken stego upp och efter rätt långa anföranden yrkade avslag på utskottets motivering och kläm. Det förefaller mig nästan som om det funnes skäl att säga, att om en strömkantring givit sig de uppfattningar, som man hyst, inom utskottet, så att utskottet haft kännedom om ett inom detsamma förefunnos dessa meningar. Det avgavs visserligen vid justeringen en reservation, men denna var blank, sålunda utan motivering.

En talare lät påskina, att under sista tiden en strömkantring skulle ha ägt rum beträffande denna fråga. För mig är det icke klart, vari denna strömkantring skulle ligga. Mig förefaller det, som om det funnes skäl att säga, att om en strömkantring givit sig till känna, man undan för undan fått vittnesbörd om, den gått i motsatt riktning. Andra kammarens historia, om jag så får uttrycka mig, visar väl, var strömkantringen i detta avseende går. Jag tror icke, att den ger stöd för den uppfattningen, att det skett en strömkantring inom opinionen i en riktning motsatt förbudstanken. Jag ber att få säga, att tanken på ett förbud, framför allt under nuvarande förhållanden, är uppbyren av en stark folkmening, som andra kammaren verkligen har skäl att taga hänsyn till. Jag ber få säga, att ute i landet, ute bland folket, bland industriarbetare och dem jämställda stiger nöden mer och mer över tröskeln, gör sig mer och mer gällande; man ser, huru arbetslöshetens hemska spöke börjar grina stora arbetarelager i ansiktet. Det är en allvarsam och bekymmersam tid. Då är frågan, om icke det lämpliga tillfället skulle vara inne att, när det gäller en överflödsvara, göra ett sådant radikalt ingripande på en väg, där besparingar kunna göras, och om icke folket skulle bättre förstå, om man går att fatta beslut i denna riktning, än om man, efter att förut ha klart och tydligt uttalat sig för detta, finner sig föranlåten att tala emot ett sådant förslag, vilket synes mig vara nästan otänkbart.

De argument, som här gjort sig gällande, äro gamla och välkända, och jag tycker, att särskilt en talare uttryckte det väsentliga innehållet i sin tankegång, då han slutade sitt anförande med att manifesteras sig såsom en motståndare till permanent rusdrycksförbud. Utskottets majoritet har icke tänkt sig, att man skulle vinna proselyter för ett tillfälligt förbud utöver dem, som äro anhängare av ett permanent. Det är klart och tydligt, att då viljorna gå så i sär, det är omöjligt att i detta avseende kunna övertyga någon.

Här talades om, att man borde lämna nykterhetsfrågan i fred och så att säga sova på sina lagrar; man borde icke draga in denna fråga i de politiska partistriderna. Detta är ju mycket önskvärt, men vems är här skulden? Har det icke varit så, att folkmajoriteten

för länge sen krävt förbud och att också valen till andra kammaren utfallit i den riktningen, att vi för länge sen bort vara på det klara med denna fråga? Men första kammaren har gång efter annan motsatt sig detta. Då är det väl icke att förvana sig över, att, när man på motståndarehåll gjort denna fråga till en politisk fråga, till en stridsfråga, de, som äro anhängare av denna idé, också försöka att med politiska medel kämpa därför. Detta förefaller mig alldeles tydligt och klart.

Vidare har man talat om förbudets verkningar i Norge och Ryssland. Särskilt tror jag det är olämpligt att i detta sammanhang erinra om förbudets verkningar i Ryssland. Vi ha ju haft en särskild expert, som studerat denna fråga och som givit de ampleaste lovord beträffande det resultat, som vunnits i Ryssland på grund av förbudet. Jag ber för övrigt att få säga med avseende på vad som i detta fall yttrats under denna debatt här i andra kammaren, att Ryssland är icke Sverige, och Sverige är icke Ryssland. Jag vill i samband med denna fråga ytterligare understryka vad som från en del håll uttalats. Men det är klart och tydligt, att motståndskraften i Ryssland varit bruten på ett långt tidigare stadium, om man icke där hade infört ett mer eller mindre kraftigt rusdrycksförbud, vars verkningar varit mer eller mindre goda.

Nu har man försökt att så att säga taga ställning bakom ersättningsfrågan. Jag ber då få säga, att det synes mig litet egendomligt, att man här i kammaren i år intager denna ställning. Utskottet har, då denna fråga sist behandlades, intagit precis samma ställning som nu, d. v. s. utskottet har ansett, att först borde kammaren uttala sig för förbud, och ersättningsfrågan lösas efteråt. Den enda skillnaden ligger däri, att förut var frågan av stor omfattning, men nu är den av liten omfattning, så vitt jag kan finna. Det är väl så, att hela den industri, som tillverkat alkoholhaltiga drycker av starkare slag, har lagt om sin tillverkning, varför de skäl, som tidigare anförts i detta fall, icke längre förefinnas. Det finnes naturligtvis servitörer och med dem likställda, beträffande vilka frågan om ersättning kan komma upp. Men jag undrar, om icke riksdagen förut lämnat så stora frågor i Kungl. Maj:ts hand utan att ha känt sig orolig. Varför skulle den då icke kunna lämna även denna fråga i Kungl. Maj:ts hand, detta så mycket mera som det kommer att dröja någon tid, innan detta beslut kan vinna stadfästelse? När riksdagen sedan åter sammanträtt, kan ju riksdagen göra sin mening i ersättningsfrågan gällande. Jag finner sålunda dessa argument svaga. Dessutom ber jag med användande av mina motståndares egen argumentering, då de peka på, huru nära vi äro förbudet och huru vi genom utvecklingens gång komma till förbudet, att få fråga: kommer man icke till samma resultat i fråga om ersättningen, vare sig beslut nu fattas eller icke fattas om ett tillfälligt rusdrycksförbud? För mig står det klart, att det blir förmånligare för arbetarna, om riksdagen fattar beslut om förbud, än om vi på restriktionernas väg skulle drivas fram mot

Aug. provisoriskt rusdrycksförbud m. m.
(Forts.)

Ang. provisio-
riskt rus-
drycksförbud
m. m.
(Forts.)

förbud, då i det senare fallet ersättningsfrågan synes mig mera tvivelaktig än i det förra.

Jag har utan att ingå på ett bemötande av ett par punkter. som det annars skulle varit skäl i att uppehålla sig vid, endast velat manifesteras min egen ståndpunkt. Jag tror mig kunna säga, att den delas av en ofantligt stor del av vårt folk, framför allt inom dess bredare lager, och de vänta av riksdagen och särskilt av dess andra kammare, att den icke endast besluter införande av ett tillfälligt förbud utan att detta beslutes på sådant sätt, att det visar, att en betydlig frammarsch ägt rum på detta område, att frågan ligger bättre till i år än någonsin förut, så att de anspråk, som man anser sig berättigad att ställa på den folkvalda kammaren, bliva förverkligade.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr vice talmannen, som under herr Fasts anförande övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, gav härefter ordet till

Herr Vennerström, som yttrade: Herr talman! Från flera talare, särskilt av herr Hansson i Stockholm, har framhållits sambandet mellan livsmedelstillgången och ett tillfälligt rusdrycksförbud. Jag vill häremot invända, att i den av mig och åtskilliga andra väckta motionen har denna fråga visst icke varit den för oss avgörande. Vi ha anlagt andra synpunkter helt enkelt därför, att vi varit fullt medvetna därom, som ju alla känna, att av livsmedlen för närvarande just ingenting användes i sprithanteringens tjänst. Jag vill gent emot herr Hansson säga det, att redan föregående års bevillningsutskott, när det behandlade samma fråga, gjorde ett uttalande, som lämpar sig att här citera. Bevillningsutskottet säger nämligen på följande sätt i sitt betänkande nr 11:

»I — — i motionerna har erinrats därom, att andra länder funnit nödvändigt att tillförsäkra sig ett krafttillskott under fullgörande av sina provande uppgifter genom att inskrida mot tillverkningen av alkoholhaltiga drycker. Även på vårt folks förmåga av kraftutveckling ställas för närvarande stora och ständigt växande krav. Det ifrågasatta tillfälliga förbudet bör enligt utskottets mening bedömas även och icke minst med hänsyn till möjligheten att genom detsamma stärka folkets förmåga att motsvara dessa krav.»

Det vill säga: man erkänner, att vid sidan av livsmedelsfrågan föreligga andra synnerligen betydande och avgörande skäl för att genomföra ett tillfälligt förbud. De skäl, varpå föregående års bevillningsutskott stödde sig, gälla med fullständigt samma tyngd även i den situation, i vilken vi nu gå att avgöra denna fråga.

Sedan vill jag gent emot herr Hansson säga, att även vid sidan av nödvändigheten att erhålla ett krafttillskott för landet och folket genom att taga bort sprithanteringens föreligger ett skäl, som för en arbetarklassens representant borde vara synnerligen nära till hands att understryka och gilla. Jag vill nämligen betona nödvändig-

heten av att spara. Det kan ju så vara, att vi socialdemokrater icke alltid lägga tonvikten just vid denna synpunkt, men för arbetarklassen och *särskilt* för arbetarklassen är det av vikt, att icke en stor del av deras penningmedel går från familjen till så onödiga och skadliga ting som spritvaror under nuvarande dyrtid.

Ang. provisoriiskt rusdrycksförbud m. m.

(Forts.)

När nu priserna stiga på varje vara och lönerna icke kunna följa med priserna i konkurrensen, då är det nödvändigt att få bort de onödiga sakerna från hemmen och det skulle vara av stort värde för en högre levnadsstandard inom arbetarklassens familjer, att kunna få ett tillfälligt förbud genomfört. Även för överklassen och herrar gulascher kunde kanske sparande vara av behovet påkallat, ehuru möjligheten för dem att tjäna rikliga penningmedel är större. När man ser det leverne, som gulaschbaronerna och deras likar göra sig skyldiga till här i landet anser jag att detta för herr Sommelius bort utgöra ett huvudskäl att rikta sina moralföreläsningar något starkare åt den sidan och icke såsom han gjorde rikta sig huvudsakligen mot nykterhetsvännerna. Jag förmodar, att även herr Sommelius läst någon skildring av den karneval, som nyligen hölls på Grand hotell. Det brukar ju vara en synnerligen fin tillställning. Där är charmant, eleganta lokaler, i vilka förmodligen även herr Sommelius finner sin varelse synnerligen trevlig och angenäm. Hur var det? Jo, även en sådan tidning som Veckojournalen, som sannerligen icke är bland de tungsinta, yttrar, att aldrig någonsin har ett sådant svineri varit synligt vid en karneval inom huvudstadens hank och stör. Här säga vaktmästare, som arbetat 20 och 30 år i företaget, att de aldrig någonsin sett maken. Fullt med berusade människor, även damer, kort sagt allmän skandal, som vi nu till och med kunna konstatera i gårdagens nummer av tidningarna, där det står, att den ansvarige direktören för Grand hotell blivit fälld att böta 50 kronor på grund av denna karnevalstillställning. När man ser sådana fall, så tror jag, att man kan säga, att om den svenska överklassen och gulaschen skulle spritförbjudas, vore detta just nu av synnerligen stort värde. Särskilt när man tänker på att skillnaden i klassernas läge under nuvarande dyrtid är oerhört stor, bör man så långt som möjligt se till att denna lyx och vällevnad från överklassens sida bör något mildras, så att icke underklassen skall känna sig ännu mer upprörd än den redan förut sannerligen har skäl till.

Vidare har man talat om att de restriktioner, som nu gälla, äro alldeles tillräckliga och att därför ett tillfälligt förbud skulle vara fullständigt överflödigt. Jag vill då erkänna, att restriktionerna naturligtvis varit av ett betydande värde, men de få icke överskattas. De förmå icke allt. Här står en uppgift från föregående år, 1917, att under de tvenne första kvartalen ha beivrats 11.021 fylleriförseelser och under det tredje kvartalet 4.285, det vill säga under de tre första kvartalen sammanlagt 15.306 fylleriförseelser. När man alltså kan på tre kvartal av föregående år med de starka restriktionerna konstatera dock över 15.000 fylleriförseelser, måste väl herr Sommelius erkänna, att vår ståndpunkt icke dikteras av

Ang. provisorisk
rättssak
drycksförbud
m. m.
(Forts.)

någon lust att i överdriven maktkänsla lägga särskilda band på herr Sommelius och hans gelikar, utan av det fullkomligt legitima motivet, att fylleriet är så utbreddt att vi av det skälet ha all anledning att påyrka införandet av ett tillfälligt förbud.

Sedan har man från vissa håll, särskilt från herr Persson i Fritorp och herr Hansson i Stockholm, skjutit ersättningsfrågan i förgrunden. Man har begagnat den gamla, trevliga, mycket brukade men ej alltid effektiva metoden att så långt som möjligt måla Belsebud på väggen. Man har gjort det även nu, men jag tror icke man kan skrämman den förbudsmajoritet, som finnes i andra kamraren, till att vika från förra årets position, det vill säga även denna gång trots dessa skrämselförbud besluta för sin del genomförandet av ett tillfälligt förbud.

Herr Persson i Fritorp var mycket ängslig för att vi skulle erhallå en ny kommission. Då vill jag upplysa honom om, att det redan finnes en kommission tillsatt, och det vore alltså icke så svårt att få frågan om ersättning hänskjuten till den kommissionen, så att hans bekymmer åtminstone på den punkten bleve fullständigt undanröjda. Vidare vill jag nämna, beträffande produktionen, att den är redan nu så gott som helt stoppad och har ändock icke framkommit med några nämnvärda ersättningsanspråk. Saken ligger i alldeles samma läge, om vi nu skulle tillgripa ett tillfälligt förbud. När produktionen förut är inställd, kan den icke inställas mera, om vi tillgripa ett tillfälligt förbud. Och jag förmodar, att ersättningsanspråken bli ungefär desamma, lika mycket eller lika litet motiveerade, i vilket fall som helst.

Vad sedan beträffar arbetare och övriga i denna näring sysselsatta, så vill jag helt instämma med herr Hansson däri, att det är nödvändigt att de grupper, som äro beroende av denna lagstiftning, bli så långt som möjligt tryggade till en ordentlig utkomst. Jag vill liksom herr Hansson säga, att jag icke är med om att man skulle inskränka ersättningen till blott ett tillfälligt arbetslöshetsunderstöd. Jag sitter själv med i den nytillsatta kommissionen för ersättningar, 1917 års ersättningskommission, och jag är för min del fullkomligt på det klara med, att man bör lägga ersättningarna så långt som möjligt efter de riktlinjer, som följdes vid införandet av tobaksmonopolet. Jag tror också, att jag kan säga för kommissionens vidkommande, att den med sin syn på ersättningsfrågorna i vad det gäller personalen nog skall se till, att man skall göra all rättvisa, så att ingen av de arbetare eller olika personalgrupper, som äro beroende av denna lagstiftning, skall komma att vederfaras något förfång, som kan av oss och sedan av riksdagen användas.

Vidare vill jag tillägga, att om riksdagen skulle vilja nu omedelbart stadga ett tillfälligt förbud, behöver man visst icke med hänsyn till ersättningsfrågorna vänta därmed för att lösa ersättningsfrågorna först. När i alla fall kommissionen sitter och arbetar, så är det en enkel sak, om riksdagen fattar beslut om förbud, att hänvisa frågan om ersättning till kommissionen. Den kan arbeta snabbt och fort och alltså redan vid denna riksdag mycket väl få fram även

denna ersättningsfråga, om riksdagen vill lämna den åt kommissionen.

Herr Hansson var inne på starka klagomål över att riksdagen nu skulle vilja sätta en lag i stället för en kungl. förordning, det vill säga, att trots det Kungl. Maj:t har rätt att stadga det tillfälliga förbudet, riksdagen nu skulle träda emellan och själv besluta ett sådant förbud och därjämte besluta att detta förbud icke finge upphävas annat än efter godkännande av riksdagen. Där ställer sig herr Hansson vid detta tillfälle på den kungliga regeringens sida gent emot den svenska riksdagen och gent emot den svenska lagen, sådan den stadgas av riksdagen och regeringen samtidigt. Jag kunde icke underlåta att lysa en viss förvåning över att den uppfattningen av förhållandet mellan regeringen och riksdagen skall komma från socialdemokratiskt håll. I denna kammar har en sådan man som Sven Adolf Hedin vid mångfaldiga tillfällen haft att hävda riksdagens rätt att i de stora avgörande frågorna lagstifta och icke överlåta dessa avgörande frågor till behandling enbart av Kungl. Maj:t. Jag undrar, om icke den gode Sven Adolf Hedin gjorde en liten vändning i sin grav, när han hörde herr Hanssons uttalande i denna fråga. Jag vill hoppas, att riksdagen här ställer sig på Sven Adolf Hedins gamla ståndpunkt och hävdar, att i riksdagen bör avgörandet ligga även i dessa frågor, som äro livsfrågor i denna stund för hela Sveriges folk.

Från herr Perssons i Fritorp sida har talats om laglydnad och lagbryteri. Han sade, att vi skulle icke uppamma brottsligheten och icke öka ringaktningen för landets lag. Det är mycket roligt att höra denna uppfattning om laglydnadens betydelse från herrarna av högerpartiet. Det är en vanliga uppfattning att ni äro lagens enda väktare och laglydnadens enda verkliga talemän inom den svenska riksdagen. Men om ni ställa er på den ståndpunkten, böra ni icke draga den logiska slutsatsen därhän, att eftersom man bryter mot lagarna, skall man taga bort lagarna. Nej, ni skola i stället ställa er på den ståndpunkten, som är den enda logiska, att man måste hävda respekten för lagarna.

Jag vill vid detta tillfälle såsom jag förut gjort det till herr Lindman, säga att även herr Persson i Fritorp och hans kamrater, som hålla på spritvarorna, böra göra mera för att hävda verklig moral och hålla efter de lagbrytare, som härvidlag uppträda inom den av spritintressen influerade svenska överklassen. När man ser, hur en man som Albert Engström i Strix och andra tala om sin husbehovsbränning, om »Den lille hembrännaren» och annat trevligt, och hur man kelar med lagbryteriet, så borde ni icke dröja med att sätta yxan till roten och se till, att icke inom det läger av svenska folket, där ni ha talan, detta koketteri med lagbryteriet i en av Sveriges livsfrågor få fortgå ohejdat.

Här har vidare talats om strömkantring. Det var visst herr Persson i Fritorp som sade, att här varit en strömkantring på det sätt, att till och med finansministern själv uttalat sig emot ett tillfälligt förbud. Det är mycket möjligt, att det försiggått en strömkantring.

Ang. protest-
riskt rye-
drycksförbud
n. n.
(Forts.)

Man fick en viss bekräftelse därpå, när man sedan hörde, hur herr Albin Hansson, talemannen för det socialdemokratiska partiet, som tvenne gånger under den rådande kristiden på kongresser uttalat sig för det tillfälliga förbudet nu svängde om och gick emot detta av hans parti förut krävda tillfälliga förbud. Det kan hända, att det skett en strömkantring, men om så är, finnes det andra strömkantringar som verka neutraliserande; de finnas inom och framför allt utom vårt eget land. När man ser, huru inom de övriga folken, som befinna sig mitt inne i ett brinnande krig, förbudstanken går från seger till seger slår igenom helt enkelt därför, att dessa folk erkänna att när det gäller folkets vara eller icke vara, så är det nödvändigt att tillvarataga varje krafftillskott, som kan erhållas genom spiritens bannlysande, när man alltså ser denna tanke där slå igenom, tror jag att även Sveriges folk, åtminstone riksdagens andra, folkvalda kammare, skulle kunna vara mogen att utan vidare lamentationer övergå till ett beslut om tillfälligt förbud. Vi se den senaste strömkantringen i Nordamerikas Förenta stater där såväl senaten som representanternas hus med två tredjedels majoritet har godkänt en förbudslag och där nu omröstning pågår inom de olika staterna och det är all sannolikhet för att man skall kunna vinna majoritet i tillräckligt många stater för att hela Nordamerikanska republiken skall kunna gå fram till att bli fullkomlig förbudsstat. När vi se sådana tecken på en strömkantring där utifrån, borde tiden vara inne och klockan slagen för att även Sveriges riksdags andra kammare, i ett nödläge, där vi behöva alla penningmedel för att hjälpa de fattiga familjerna och öka krafftillgången både i hemmen och för staten själv, skulle kunna gå med på ett förbudsbeslut.

Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets betänkande.

Häruti instämde herrar *Hage, Johansson* i Sollefteå och *Berglund*.

Vidare anförde:

Herr Branting: Herr talman! Det kan vara vanskligt att omedelbart efter herr Vennerströms vädjan till de stora världshändelserna söka återföra denna fråga till vad den verkligen gäller.

Jag vill först påpeka, att man icke har rätt — såsom förut med all riktighet påpekats under debatten — att allt för generellt draga slutsatser av förhållandena i andra länder och tillämpa dem på våra egna. Här i Sverige har nykterhetsrörelsen sedan länge burit fram tanken på det fullständiga förbudet såsom den, som skulle samla skarorna omkring sig, och det är helt naturligt att så varit fallet. Sedan denna tanke slagit igenom så långt som den har gjort, har man ju också kommit till att en kommitté, sammansatt så gott som fullständigt eller åtminstone alldeles övervägande av anhängare av den tanken, skulle undersöka hur realiserandet av dessa planer skulle kunna ske på ett för landet gynnsamt sätt, och hur de praktiska betänkligheter, som reste sig mot denna tanke, skulle kunna förebyg-

gas. Nu vill man ju emellertid uppenbart icke vänta på att denna kommittés verksamhet skall bringas till slut, utan nu vill man begagna den situation, som föreligger, till att i realiteten binda fast förbudsbeslutet redan nu, fastän det visserligen endast talas om ett tillfälligt förbud.

*lag. precis-
rikt rus-
drycksförbud
n. m.
(Forts.)*

Jag tror att det efter flera av de anföranden, som hållits här i dag, skall bli svårt för herrar förbudsivrare att förneka, att här kämpa de i verkligheten för hela sin tanke fullt och helt. Jag respekterar den tanken, när den möter hos dem som verkligen ha den övertygelsen, att folknkykterheten bäst främjas på det sättet. Men så länge denna fråga icke blivit så utredd och klarlagd, att en sådan övertygelse kunnat vinnas utom de redan på förhand på förbudet troende kretsarna, så måste vi, som icke icke tillhöra de kretsarna, förbehålla oss att alldeles oberoende av partiståndpunkt och sådant, få ställa oss tvivlande till huruvida vi äro inne på den rätta vägen om andra kammaren nu låter sig ryckas med i en sådan opinionsyttring.

Det var naturligt, att det icke kunnat resas något nämnvärt motstånd mot tanken på ej blott stora inskränkningar, utan även ett tillfälligt totalförbud, så länge det förelåg sådana skäl för ett dylikt förbud, som funnos de gånger denna fråga hittills förevarit. Herr Vennerström erinrade om de socialdemokratiska kongresserna vid världskrigets början, då denna opinionsyttring alldeles givet måste göras och kunde göras fulkomligt enhälligt. Sedan dess har dock gjorts så mycket för att inskränka den hantering, som här är fråga om, att man kommit till ett tillstånd, som bra nog nära gränsar till förbudet, utan att man dock velat taga själva det principiella steget utöver restriktionerna och icke blott förbjuda sådant bruk av dessa varor, som står i strid med allt vad sund folknkykterhet heter, utan även inrikta sig på och vända sig mot det synnerligen måttliga bruk, som med de nuvarande restriktionerna kan på lagenligt sätt komma ifråga.

Det förefaller mig i ett sådant sakernas läge, att man verkligen slår över i hög grad, när man icke vill medgiva, att denna sak får gå den naturliga vägen till utredning, utan försöker att komma fram via det tillfälliga förbudet till det permanenta förbudet. »Icke skall man väl vara rädd för riksdagen», invändes från utskottets ärade ordförande. Nej, det är ingen som är rädd för riksdagen på det sätt som han vill insinuera, men det hindrar icke, att man kan vara betänksam mot ett sådant beslut. Ty var och en förstår, att om riksdagen ställer sig på den ståndpunkten och fattar ett sådant beslut, så ha vi utan vidare utredning rätt och slätt voterat för förbudet. Då ligger frågan sedan på det sättet, att riksdagen icke kan desavuera sig själv, utan att det förbudsvänliga elementet inom riksdagen hinner bli övertygat genom erfarenhetens vittnesbörd att det kanhända icke var så enkelt som att bara skriva förbud i lagen, utan att det krävdes även en hel del annat förut och att det rent av skulle kunna befinnas, att den andra vägen, den individuella kontrollens väg, visade sig vara den för folknkykterheten mera gynnsamma, än den som skenbart ledde mera radikalt till målet. Var och en som känner riksdagsförhållan-

Ang. previous-
riskt rus-
drycksförbud
m. m.
(Forts.)

dena, måste då säga sig, att det under dessa förhållanden blir så gott som omöjligt att riva upp ett en gång fattat förbudsbeslut. Vi skola väl icke så spela komedi med varandra, a. t. vi icke vilja förstå, att när man kommer med ett sådant yrkande, som utskottet här gjort, så är det icke meningen, att det skall blott vara tillfälligt, utan meningen är att stanna vid det sålunda fattade beslutet.

Det har redan påvisats, att det är synnerligen ohållbara argument, som utskottet kommit fram med i sin motivering för detta steg. Till en början har utskottet själv anfört hela det skäl, som ligger i att en del av våra livsförnödenheter skulle komma att användas på det sätt, varom här är fråga; den saken föreligger alltså icke, och vad som förut var ett av de starkaste motiven för det tillfälliga förbudet är alltså nu borta. Då säger man, och herr Vennerström betonade det särskilt, att vi behöva ändå för vårt folk varje krafttillskott, som kan ligga i att man tager bort även den mycket ringa möjlighet till användande av dessa drycker, som tro's alla restriktioner fortfarande står öppna. Är det verkligen så santt och riktigt, att man genom att besluta förbud kommer i verkligheten till ett sådant sakernas tillstånd? Vi behöva icke gå längre än till Norge, till Kristiania, för att få klart för oss att efter resandes vittnesbörd och av vad polismyndigheternas intyg giva vid handen nykterhetstillståndet där, trots det förbud som tillfälligt råder, i många avseenden är mycket bekymmersamt. Detta är ett förhållande, som man väl dock bör taga hänsyn till, om man vill se verkligheten sådan den gestaltar sig under en sådan lagstiftning, som man nu föreslår att vi här utan vidare skulle i en rask vändning vara med om.

Dessa fakta kommer man icke ifrån annat än om man är helt övertygad om, att bara man har ordet »förbud» i lagen, så är i verkligheten allting därmed sagt, och man får det idealtillstånd i samhället, som man önskar att detta förbud skulle medföra. Men det är just på den punkten, som meningarna gå i sär, och det är ju just detta man verkligen behöver en objektiv utredning om innan ett slutligt ståndpunktstagande bör ske av den svenska riksdagen i detta avseende.

Under den föregående diskussionen har också den sats blivit bemött, som utskottet kommit till, då det talar om den »värdefulla erfarenheten» under nu rådande förhållanden av ett förbudsexperiment. Det är orimligt att vilja säga, att en verklig erfarenhet om huru förhållandena komma att gestalta sig under mera normala förhållanden kan vinnas genom att man gör experiment under en sådan kristid som den vi för närvarande genomgå.

Man har vidare sökt avfärda den viktiga frågan om ersättning till de avsevärda arbetargrupper, som direkt eller indirekt beröras av en sådan lagstiftningsåtgärd, genom att peka på att den kommitté, som redan är tillsatt, skulle kunna taga den saken om hand. Men det får väl ändå sägas att det vore ett ganska lättsinnigt sätt att förfara, om man resonerade som så, att denna sak kan väl regleras efteråt, men först bör riksdagen göra sin opinionsyttring, för att Kungl. Maj:t måtte så skyndsamt som möjligt utfärda förbud, i

stället för att säga: sedan ersättningsfrågan väl är löst, och allting klart, vilja vi änyo taga upp saken.

Jag tror, att det förra sättet att gå till väga icke kan vara ägnat att stärka tilliten till att andra kammaren för sin del verkligen omsorgsfullt prövar föreliggande frågor utan hänsyn till en stämning, som för tillfället kan göra sig gällande, och som måhända kan jagas upp genom anföranden, som höra hemma i ett helt annat sammanhang än det vi nu ha att göra med.

Det var ett par talare, som yttrade sig för utskottets förslag och som föllo in i den tonen att man kunde tro, att vi hade en ohämmad flod av rusdrycker över oss. Med all rätt peka de på de fruktansvärda vådor, som ett sådant tillstånd skulle medföra. Men är detta ett riktigt sätt att så argumentera under nuvarande förhållanden? Är det reson i att draga slutsatser på det sättet? Jag tror det icke. För min del får jag säga, att jag är verkligen alltför mån om andra kammarens ställning vad det gäller att icke fatta förhastade beslut för att på något sätt vilja främja att någon ens i stillhet skall gå och hysa den tanken: Det finnes en första kammare, där blir beslutet korrigerat! Andra kammaren bör icke låta stämningar få makt med sig, utan den bör se till, att dess beslut kunna stå sig fullständigt inför en objektiv och saklig prövning. Jag för min del tror, att man därigenom i längden bättre gagnar demokratiens sak än genom att fortsätta med vissa opinionsyttringar även under förhållanden, då dessa icke kunna vara så starkt grundade som de förut, under helt andra förhållanden, kunnat vara.

Herr Vennerström tycktes göra ett försök att få denna sak till en partifråga. Jag tror, att man bör tillbakavisa detta försök. Här står det socialdemokratiska partiet delat, men utan tvivel står ett stort flertal på herr Vennerströms ståndpunkt. Men detta skall icke hindra — och jag tror icke, att någon av majoriteten vill förmena en oliktankande det — det skall icke hindra en medlem av partiet, som har en annan mening och som förut offentligt tillkännagivit, att han icke kan följa i avseende på förbudstron, att i detta ögonblick säga sin ärliga mening rent ut och att lägga ett varnande ord gentemot ett förhastande, som enligt min uppfattning icke skulle gagna den sak, som bör vara för oss alla gemensam, nämligen folknkyrkerhetens verkliga främjande. Jag tror, att man genom förhastande, genom att fordra mera än man kan stå för, kan skada den sak, som man vill gagna. Det är ju icke första gången sådant hänt, det visar sig på alla möjliga områden. Om man då höjer ett varnande ord mot ett sådant förhastande, så skall det sedan icke lyckas att framställa den varnande stämman såsom egentligen syftande *mot* det gemensamma målet, den goda folknkyrkerheten, till vilken vi alla vilja komma, och till förmån för vilken Sverige har äran att kunna uppvisa det första experimentet på allvar med den individuella kontrollens system. Detta har dock hittills givit mera löftesrika förhoppningar att verkligen kunna leda till ett resultat än allehanda på papperet skrivna bestämmelser om to-

Ang. provisori-
iskt rus-
drycksförbud
n. n.
(Forts.)

Ang. provisoriskt rusdrycksförbud 17. M.
(Fort.)

talförbud, varmed man nu stoltserat med från åtskilliga andra länder.

Herr talman, det är självklart att jag under dessa förhållanden icke kommer att giva min röst för utskottets förslag.

Herr Waldén instämde häruti.

Herr Persson i Stallerhult: Herr talman! Denna fråga är av så ömtålig natur, att om man yttrar sig i densamma och icke i allt kan godkänna vad utskottet hemställt om, så riskerar man, att det uppfattas så som om man vore motståndare till själva huvudfrågan. Jag vill för min del i alla fall yttra mig något, fastän jag icke kan i allt ansluta mig till utskottets förslag.

Här har av en talare framhållits, att ett bifall till utskottets förslag icke vore annat än att acceptera, vad kammaren förut under åtskilliga år och även i fjol beslutat, och han vågade t. o. m. det påståendet, att den som varit i riksdagen några år, borde icke påstå eller framföra en sådan olikhet mellan utskottets förslag i år och vad kammaren beslöt i fjol, som den förste talaren gjorde, vilken också är ledamot av utskottet och som gjorde ett särskilt yrkande. Man behöver väl icke läsa mycket eller förstå så ofantligt mycket, förrän man får se skillnaden. I herr Ingvarsons motion talas ju om, vad andra kammaren beslöt i fjol, nämligen att ingå till Kungl. Maj:t »med en skrivelse med hemställan om utfärdande av förbud mot tillverkning och försäljning av rusdrycker under rådande kristid». Men vad säger utskottet nu. Jo, det hemställer, att man skall gå in till Kungl. Maj:t med en hemställan, »att Kungl. Maj:t måtte skyndsammast möjligt utfärda förbud mot tillverkning och försäljning av rusdrycker att gälla tills vidare och tills riksdagen annorlunda beslutar». Jag säger om igen, att nog är det en stor skillnad mellan vad utskottet här hemställt om och vad andra kammaren beslöt i fjol, att jag tycker, att den som påstår, att det ingen skillnad är, borde själv erkänna, att han har mera orätt i sitt påstående än den, som påstår motsatsen. Jag kan icke förstå annat än, att, om denna hemställan vinner båda kamrarnas bifall, så har sedan Kungl. Maj:t i sin hand att besluta i enlighet därmed, och då är det ju naturligt, att det beslut riksdagen nu fattar innehåller, att man redan har infört det permanenta förbudet för både tillverkning och försäljning av rusdrycker. Jag kan icke se annat. Men trots att regeringen är mycket nykterhetsvänlig, så tror jag knappast, att den skulle kunna våga villfara en sådan riksdagens önskan i detta fall, även om det bleve riksdagens beslut i år, som jag dock knappast tror det kan bli, ty då bleve en övergång obehövlig, som ju alla anse vara behövlig.

Det vore mycket att säga här, men saken är ju så väl utredd av några föregående talare, så att jag skall icke upptaga tiden länge. Men jag vill säga, att detta sätt att nu få det permanenta förbudet ögonblickligen tror jag icke är så nyttigt, även om själva saken, förbudet, är gott. I den ena av motionerna ha motionärerna själva skrivit, synes det mig, att härmed är det permanenta förbudet infört.

De ha först redogjort för huru sakta nykterhetskommittén arbetar och att det dröjer alltför länge, innan dess utredning blir fullt klar, så att man kan besluta om det permanenta förbudet. Sedan säges det: »Då det emellertid är att vänta, att samma invändning det oaktat kommer att även i år förhindra ett positivt beslut i avseende på permanent förbud, torde det för att lättare ena alla förbudsvänner vara den framkomligaste vägen, om man nu yrkar dels fortfarande ett provisoriskt förbud, dels ett uttalande från riksdagens sida, att ett sådant förbud må äga bestånd intill dess den pågående officiella utredningen angående ett permanent förbud blivit slutförd och därpå grundade förslag hunnit av riksdagen prövas. Denna framgångslinje blev, efter åtskilliga tidigare meningsskiljaktigheter, vid ett den 20 maj sistlidet år hållet möte av förtroendemännen för den organiserade svenska nykterhetsrörelsen, fullkomligt enhälligt antagen såsom nykterhetsrörelsens politiska dagsprogram.

*Ang. provisoriskt rus-
drucksförbud
m. m.
(Portu.)*

I överensstämmelse därmed framlägges nu denna motion. För att bidraga till påskyndande av den pågående officiella förbudsutredningen åtföljes vår motion av en utförlig motivering ej blott för det tillfälliga utan även för det permanenta förbudet samt av ett förslag till permanent förbudslag.» Således är ju genom bifall till detta förslag det permanenta förbudet infört.

Varför jag har velat yttra mig i denna fråga och påpeka detta är huvudsakligen för att få andraga något om den s. k. ersättningsfrågan, som måste bli en följd av beslutet i det ena eller andra hänseendet. Nu skulle man kanske icke behöva sysselsätta sig så mycket med ersättningsfrågorna, ty det hör ju till dagordningen att lämna ersättning för än det ena och än det andra beslutet, som riksdagen fattar, och miljonerna räknar man icke så noga med nu, om de äro flera eller färre. Men i alla fall bör man väl icke i onödan fördyra en övergång till ett förbud för tillverkning och försäljning av denna vara.

Kungl. Maj:t och kontrollstyrelsen ha ju vidtagit så restriktiva åtgärder beträffande handeln med denna vara, så att jag är alldeles övertygad om, att om brännvinsbolagens styrelser handla noggrant efter dessa regler, så lär väl missbruket hädanefter bli, jag hade så när sagt, sällsynt. Och jag tror, att i samma mån som brännvinsbolagens förvaltningspersonal lär sig känna försäljningsområdena eller kunderna som köpa dessa varor — och det göra de ganska snart — så lär det väl knappast gå att missbruka inköpsrätten, utan den kommer att på det allra noggrannaste sätt nagelfaras. Det är ju också ganska ringa mängder, som de inköpsberättigade nu få köpa. Jag vill härmed visst icke försvara, att man skall fortsätta med denna försäljning — långt därifrån — men jag vill, att det skall bli en förständig övergång.

Vad händer nu, om det blir förbud för försäljning av denna vara och om det skall ögonblickligen tillämpas? Man vet icke, huru lång tid detta skall räcka, men man kan ju taga för givet, som jag nyss antytt, att det blir för alltid eller för en lång framtid. Man är emellertid icke alldeles viss därom, och man vågar därför icke avveckla

*dag. provisio-
niskt ras-
drucksförbud
a. m.
(Porta.)*

eller uppsäga tjänstepersonalen, som vederbörande bolagsstyrelser ha anställt. Och man vet icke, huru man skall göra med de lager, som finnas inne, i avvaktan på att detta är, som det heter endast ett provisoriskt förbud. Det skulle förorsaka så stora utgifter för statsverket att ersätta detta, så jag vill knappast angiva några siffror.

All försäljning av dessa varor är ju grundad på bolag, och dessa bolag äro bildade och styrelser äro valda efter gällande regler. Jag ber att få lämna den upplysningen, att jag tillhör en brännvinsbolagsstyrelse, vald av landstinget som dess representant i styrelsen, så jag har någon kännedom om huru det tillgår. Man måste på decembersammanträdet reglera förhållandena för hela det kommande året och anställa personal för hela affären under året. Det bolag, vars styrelse jag tillhör, är väl icke bland de största, men icke heller bland de minsta i landet, och vi ha en talrik personal i bolagets eller styrelsens tjänst för att sköta affären. Med de restriktioner, som nu äro bestämda, är det naturligt, att man fått öka denna personal i icke så ringa grad för att kunna efterleva reglerna. När man nu anställt dessa personer för hela året, så är det ju naturligt, att de skola ha den lön, som är beslutad, och det arvode, som är överenskommet med dem för året. Blir det ett sådant förbud, som utskottet här hemställt om, så vet man icke, huru länge det varar, men det blir åtminstone icke upphävt förrän nästa riksdag sammanträder och möjligen fattar ett annat beslut. Man får således avlöna personalen åtminstone under hela året 1918. Men man vågar icke avyttra något av varorna, ty bolagsstyrelserna veta icke på vad sätt det får ske, då ju förbudet är kategoriskt. Om det bestämmes en viss tid, så har man åtminstone något fast att hålla sig till, då man skall ordna med denna sak. Ät tjänstemännen och arbetarna kan man då skaffa annat arbete, och de veta själva, att här ha de ingenting att göra under så och så lång tid utan kunna taga sig annat arbete.

Jag tror, att även om man i denna fråga intar den ståndpunkten, att man önskar ett omedelbart genomfört förbud och anser, att detta skulle vara det lyckligaste med hänsyn till dessa spritdryckers förädlingsbringande egenskaper, om de missbrukas, måste man se saken praktiskt och se till, att inte statsverket åsamkas alltför höga utgifter, vilket blir följden, för den händelse utskottets förslag utan vidare skulle av riksdagen antagas.

Nu kan man här göra den invändningen — jag har dock inte hört den — att det inte gör någonting, att utskottets förslag nu går längre än förslaget i fjol, ty man kan i alla fall antaga, att första kammaren kommer att avslå förslaget. Ja, men männe detta resonemang kan föra frågan framåt? Jag tror det inte utan tror, att det är tvärtom. När man i fjol, såsom motionärerna här påmint om, fick en så stark minoritet i första kammaren för det då föreliggande förslaget, var det då skäl i att nu i år ändra förslaget och gå ännu ett steg längre? Hade det inte tvärtom varit skäl i att hålla fast vid det en gång framställda förslaget och försöka få en majoritet i första kammaren för detta? Kanhända den minoriteten växt, så att man nu kunnat få sin vilja fram. Det synes mig verkligen ha varit skäl, ifall

Ang. provisori-
skt rus-
drycksförbud
m. m.
(Forts.)

man hade någon allvarlig mening med det i fjol framställda förslaget, att hålla fast vid det, ty då kunde första kammaren åtminstone inte förklara: Ja, det hjälper inte att försöka följa med, ty om man tar ett steg för att gå andra kammaren tillmötes, så tar den ett steg till och gör på det sättet en och annan obenägen att rösta för förslaget. Jag tror, att det skulle ha varit klokt av motionärerna och utskottet, om de hade gett med sig så mycket, att de åtminstone hade stannat vid fjolårets beslut.

Jag har intet yrkande att framställa, men det synes mig i alla fall, att utskottet här gått så långt, att det knappt är möjligt, att förslaget skall kunna realiseras, och om det skulle komma att realiseras, så skulle det föra med sig så stora utgifter, som kunna undvikas, att jag tror, att andra kammaren bör betänka sig något, innan den ger sitt bifall till detta förslag.

Sedan herr talmannen nu återtagit ledningen av förhandlingarna, ytttrade

Herr Hansson i Stockholm: Herr talman! Det var min avsikt att inte förlänga denna debatt vidare, men herr Vennerströms anförande kom mig att ändra detta mitt redan fattade beslut. Dock skall jag bara tillåta mig några kortare repliker.

Av herr Vennerströms resonemang i ersättningsfrågan framgick det ytterligare, hur oklar ställning de, som här yrkat bifall till utskottets förslag, inta i denna fråga. Herr Vennerström resonerade som så: ersättningskommittén kan undanskjuta andra ärenden och, så snart kammaren i dag fattat beslut i föreliggande ärende, uppta frågan om ersättning åt de grupper, som kunna ekonomiskt drabbas utav ett sådant eventuellt beslut; och så kan, tillade herr Vennerström, ersättningskommittén inkomma till riksdagen med förslag i denna sak redan i år. Utskottet har emellertid påpekat, att Kungl. Maj:t bör ordna ersättningen. Herr Vennerström menar nu, att man skulle gå den vägen, att ersättningskommittén först utreder frågan för att sedan inkomma till riksdagen med förslag, varefter riksdagen får fatta beslut i ärendet. Det har ju inte här föreslagits någon bestämd tid, när det tillfälliga förbudet skulle träda i kraft, men det är väl motionärernas avsikt, att det skulle ske snarast möjligt och helst omedelbart efter riksdagens antagande av förslaget. Jag frågar då herr Vennerström: Vad skola dessa människor leva av under den tid kommittén utreder ersättningsfrågan och till dess riksdagen fattat sitt beslut i samma fråga? Ju mer det resoneras i denna sak, ju mera finner man, hur oklart den ligger, och ju starkare framträder för mig det kravet, att man måste, innan man skrider till beslut i huvudfrågan, ha något så när klart för sig, hur det skall ordnas med ersättningen åt de av ett tillfälligt förbud ekonomiskt träffade grupperna.

Slutligen försökte herr Vennerström att uttolka min anmärkning mot utskottets formulering av sitt yrkande på det sättet, att jag här skulle ha ställt mig på regeringens sida gentemot svenska

Ang. riksdagens
nykterhetsförbud
22. 1919
(Forts.)

riksdagen och den svenska lagen, sådan den stiftas av regering och riksdag gemensamt, och han åkallade Sven Adolf Hedin. Här föreligger inte alls frågan, huruvida riksdagens befogenheter i lagstiftningsväg skola inskränkas eller utvidgas. Gällde det den frågan, skulle jag utan tvekan ställa mig på den sida som vill, så långt möjligt är, utvidga riksdagens befogenheter med inskränkning av Kungl. Maj:ts befogenheter. Den frågan föreligger emellertid inte. Här vill man i stället införa en fullständigt ny form av lagstiftning, varigenom kungl. förordningar skola kunna upphöjas till lag. Det har inte här från något håll visats, att denna nya form av lagstiftning står i överensstämmelse med våra grundlagar. För min del är jag mycket tveksam, huruvida över huvud taget i en kungl. förordning en bestämmelse kan införas, som säger, att denna kungl. förordning skall gälla, intill dess riksdagen annorlunda beslutar. Inte heller på den punkten har utskottet förebringat någon som helst utredning.

För min del är jag övertygad om, att den store grundlagsvaktaren under mitt anförande sov tämligen lugnt i sin grav, men om han gjort det forfarande, om han hört herr Vennerström fungera som sin uttolkare, vill jag låta vara osagt.

Herr Sävström: Det var egentligen inte min mening att yttra mig i föreliggande fråga, men jag blev uppkallad av herr Brantings yttrande. Det har här talats om att det försiggått en strömkantring i denna fråga, sedan kammaren förra gången fattade sitt beslut om det tillfälliga förbudet, och ifall debatten nu skulle avslutas, vore det mycket möjligt, att även en del av folket ute i landet, framför allt av dem, som tillhöra det socialdemokratiska partiet, skulle få den uppfattningen av de anföranden, som här hållits av partiets chef, herr Branting, och av en annan framstående representant för vårt parti, nämligen herr Hansson i Stockholm, att en strömkantring nu hade inträtt. Jag tror emellertid, att den uppfattning, som har varit rådande inom det socialdemokratiska partiet beträffande denna fråga, fortfarande är densamma som förut. Jag tror således inte, att dessa herrar, hur framstående de nu än må vara, föra partiets talan i denna sak. Herr Brantings anförande förefaller för övrigt något egendomligt för den som tänker på, att det dock är en av demokratiens främste män, som då hade ordet. Jag har för min del den uppfattningen att omkring två tredjedelar av vårt lands folk stå på samma sida som vi, och när man uti andra större, för landet och folket viktiga frågor gör gällande, att det är majoritetens vilja, som skall vara utslagsgivande, då vill det förefalla mig, som om ett sådant tal, där man syftar på och där man ger uttryck åt den förhoppningen, att en minoritet genom sin representation i första kammaren skall komma att fälla det här förslaget, är mycket egendomligt. Jag vill framhålla, att inom riksdagens nykterhetsgrupp har ju det stora flertalet varit överens om att gå fram på den här föreslagna linjen. Jag medger visserligen, att det föreligger en skärpning i kravet denna gång, vilket kan ge anledning

för mången att vid detta tillfälle icke rösta i enlighet med utskottets förslag, men då jag vet, att nykterhetsgruppen enhälligt har givit sin anslutning till kravet och denna nykterhetsgrupp för närvarande räknar majoritet uti andra kammaren, är det min uppfattning, att det'n förslag också skall utav andra kammaren komma att bifallas, och jag ber för min del, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. provis-
oriskt rus-
dryckesförbud
m. m.
(Forts.)

Med herr Sävström förenade sig herrar *Borg, Berggren, Svanberg, Carlström, Andersson* i Eliantorp, *Lindqvist* i Kosta, *Eriksson* i Grängesberg, *Ljungkvist, Olsson* i Norrhyttan, *Ericson* i Obergå, *Gylfe, Hagman* i Domnarvet, *Bergström* i Bäckland, *Wahlstedt, Borggren, Källman, Johansson* i Vittinge och *Lövén*.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag å berörda hemställan; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl, i anledning varav nu uppsattes justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit utskottets berörda hemställan.

Omröstningen utföll med 113 ja mot 63 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 10.

Herr statsrådet *Rydén* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 96, angående upprättande av praktiska ungdomsskolor.

Denna proposition blev på begäran bordlagd.

§ 11.

Justerades protokollsutdrag angående de i § 8 här ovan omnämnda ärenden.

§ 12.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen och propositionen rörande tilläggsstat för år 1918 gjorda framställningar rörande höjning av vissa till arméns och marinens personal utgående dagtraktamenten m. m.; samt

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen och propositionen rörande tilläggsstat för år 1918 gjorda framställningar angående vissa anslag till remontering m. m.

§ 13.

Vid härpå skedd föredragning av andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående beredande av understöd av statsmedel åt s. k. hembygdskörer blev utskottets hemställan av kammaren bifallen; och skulle jämlikt § 63 riksdagsordningen, detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 14.

*Anq. ändring
i § 13 i ord-
ningsstadgan
för rikets
städer.*

A föredragningslistan fanns härefter upptaget andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, i anledning av herr Werners m. fl. motion, nr 230, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ändring i § 13 i ordningsstadgan för rikets städer.

I anslutning till vad herr *Werner m. fl.* föreslagit uti en inom andra kammaren väckt och till dess fjärde tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 230, hemställde utskottet, att andra kammaren måtte för sin del besluta, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, det Kungl. Maj:t täcktes vidtaga den förändringen av § 13 i ordningsstadgan för rikets städer, att denna paragraf hädanefter skulle lyda:

Mom. 1. Var och en, som vill i stad eller å dess område giva offentlig föreställning, såsom skådespel, lindansning, konstridning, förevisa djur, konststykke eller annat dylikt, hålla konsert eller eljest utföra musik, anställa maskerad, bal, lektuga eller andra nöjen eller göra andra tillställningar av därmed jämförlig beskaffenhet, vilka genom allmän tidning, anslag eller annorledes kungöras, eller var till inträdeskort försäljas eller avgift på ett eller annat sätt från allmänheten fordras, begäres eller mottages, eller till vilka allmänheten eljest har tillträde, skall därom göra anmälan hos polismyndigheten. I fall tillställningen — — — — — behörigen anmäld.

Mom. 2. Är fråga om maskerad, bal, lektuga, lindansning, positivspelning eller dylikt, akrobatiska konststycken, konstridning, djurföreläsning eller andra med dessa jämförliga tillställningar, eller

skall tillställning, som i mom. 1 omförmäles, äga rum på gata, torg eller annan allmän plats eller på annat under bar himmel beläget ställe, till vilket allmänheten eljest har obetingat tillträde, då skall polismyndighetens tillstånd avvaktas, och vare förbjudet att, innan tillstånd meddelats, utlämna inträdeskort, fordra, begära eller mottaga avgift.

Ang. ändring
i § 13 i ord-
ningsstadgan
för rikets
städer.
(Forts.)

Mom. 3—7. Den som gjort anmälan — — — är särskilt stadgat (= nuvarande lydelsen).

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr Sundberg: Herr talman! När man skall bedöma denna fråga, måste man klargöra för sig, vilken uppgift polismyndigheten i vårt land äger med avseende å kontrollen över föredrag och allmänna sammanträden. Härvid finna vi, att det är polismyndighetens skyldighet att tillse, att vid sammankomster av ifrågavarande slag icke förekommer något, som är mot lag och sedlighet stridande eller eljest stör allmän ordning. Skulle så vara förhållandet, äger polismyndigheten upplösa sammankomsten.

Till dessa allmänna uppgifter, som följa av allmän lag och författning, har såsom ett komplement fogats vissa bestämmelser i ordningsstadgan för rikets städer rörande ifrågavarande kontroll i städer och stadslänkande samhällen. Dessa bestämmelser gå ut på, för det första ett stadgande om skyldighet för vederbörande att till polismyndigheten göra anmälan om föredrag och sammanträden av ifrågavarande slag viss tid förut, för det andra befogenhet för polismyndighet att upplösa sammankomst, som ej är i behörig ordning anmäld, samt att, om sammankomsten åsyftar eller innebär något, som är emot sedlighet och allmän lag stridande, förbjuda dess förnyande.

Det är att märka, att varken motionen eller utskottets förslag avser att upphäva eller göra någon ändring i polismyndighetens allmänna uppgifter, utan endast att ändra de två i ordningsstadgan förekommande kompletterande bestämmelserna. Vad då först beträffar borttagandet av anmälningsskyldigheten, så är det uppenbart, att något sådant skulle i hög grad försvåra den uppsikt och kontroll över föredrag och allmänna sammanträden, som polismyndigheten har sig förelagd enligt andra författningar, vilkas ändrande icke blivit ifrågasatt. Polismyndigheten finge i så fall på annat sätt skaffa sig kännedom om eventuella föredrag och sammanträden. Visserligen tillkännagivas sådana föredrag och sammanträden i de flesta fall genom annonser i tidningarna, men det finns även annat kungörelsesätt, och polismyndigheten skulle i sådana fall, då tidningarna icke anlitas, få begagna sig av spaningsförfarandet, vilket ju komme att bli mindre behagligt både för polismyndigheten själv och i all synnerhet för allmänheten. Härtill kommer en annan omständighet. När en tillställning av ifrågavarande slag, ett föredrag eller ett sammanträde, nu anmäles, föranleder denna anmälan i regeln icke någon åtgärd, inte ens för-

Ang. ändring
i § 13 i ord-
ningsstadgan
för rikets
staden.
(Forts.)

ordnande av bevakning vid sammankomsten. Anmälan innehåller ju uppgift om föredragets allmänna art; upplysningar kunna ju dessutom inhämtas, och av dessa upplysningar eller av anmälan framgår i de allra flesta fall, att någon bevakning icke bör vara nödvändig. Skulle däremot anmälningsskyldigheten borttagas och polismyndigheten därigenom bli urståndsatt att få tillförlitliga upplysningar angående ifrågavarande mötens karaktär, bleve naturligtvis följden den, att polisbevakning måste anordnas i de flesta fall eller åtminstone vid ett avsevärt större antal möten än som nu är förhållandet. Med ett ord sagt, polismyndighetens uppsikt skulle komma att skärpas och bli mera tryckande för allmänheten än vad man nu anser att den är. Jag kan icke finna annat än att det öppna förhållande mellan polismyndighet och allmänhet, som nu råder i ifrågavarande avseende tack vare anmälningsskyldigheten, är vida att föredraga framför det tillstånd av osäkerhet och misstro, som skulle uppstå, om anmälningsskyldigheten borttoges.

Om sålunda en sådan anmälningsskyldighet anses vara till gagn för övervakandet icke blott i polismyndighetens utan även i allmänhetens intresse, följer ju också därav, att bestämmelser erfordras, för att anmälningsskyldigheten skall vederbörligen iakttagas av allmänheten. Från denna synpunkt sett är det naturligtvis till gagn, att polismyndigheten har befogenhet att upplösa en sammankomst, som icke blivit behörigen anmäld.

Vad slutligen frågan om förbud mot förnyande av ett föredrag eller en sammankomst beträffar, kan jag icke annat än finna, att det är i sin fulla ordning, att om ett föredrag befunnits vara stridande mot lag och sedlighet eller föranleda svårare oordningar, myndigheten också skall vara befogad förbjuda dess upprepande.

Det står alltså klart för mig, att de bestämmelser, vars upphävande nu påyrkas, stå i full överensstämmelse med och äro nödvändiga i och för polismyndighetens lagstadgade uppgifter å ifrågavarande område. Ett upphävande skulle, som jag nyss nämnde, i hög grad försvåra möjligheten för polismyndigheten att fullgöra sina uppgifter, vilket skulle vara synnerligen farligt just i de tider, som vi nu genomleva. Ett sådant försvårande är uppenbarligen motionens avsikt, ehuru avsikten angives vara att förekomma missbruk från polismyndighetens sida.

På grund av vad jag nu anfört skall jag, herr talman, be att få yrka avslag såväl på motionen som på utskottets förslag.

Herr Pettersson i Södertälje: Herr talman, mina herrar! Frågan om församlingsrätten och dess skyddande har många gånger varit föremål för riksdagens uppmärksamhet. Under de sista trettio åren har andra kammaren fattat beslut i frågan icke mindre än sju särskilda gånger, nämligen åren 1890, 1891, 1892, 1893, 1911, 1914 och 1916. 1890 föll förslaget i bägge kamrarna därvid dock i andra kammaren en avsevärd minoritet röstade för åtgärder till

församlingsrättens skyddande. 1891 föreslog herr Mankell i andra kammaren en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran, att Kungl. Maj:t täcktes uti de församlingsrätten berörande administrativa stadgandena vidtagna de ändringar, varigenom denna rätt betryggades i överensstämmelse med av 1862—63 års riksdag godkända grunder. Herr Mankell framställde således 1891 ungefär samma yrkande som årets motionärer framfört.

Ang. ändring
i § 13 i ord-
ningsstadgan
för rikets
städer.
(Forts.)

Det andra kammarens tillfälliga utskott, som behandlade herr Mankells motion, hemställde i anledning därav om skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om ändring och förbättring i det syfte motionären yrkat, d. v. s. om ändring av § 13 i ordningsstadgan för rikets städer. 1891 års utskott föreslog således ungefär detsamma som vårt 4:de tillfälliga utskott föreslagit. När emellertid ärendet år 1891 förekom i andra kammaren, uttalade såväl Adolf Hedin som A. Lilienberg, som bekant två av vänsterns märkesmän, mycket starka betänkligheter mot ett bifall till denna hemställan. De ansågo, att Kungl. Maj:t genom bestämmelserna i § 13 ordningsstadgan hade överskridit sin grundlagsenliga befogenhet genom de där företagna inskränkningarna i församlingsrätten. Om nu riksdagen skulle bifalla utskottets hemställan, menade dessa talare, så skulle det innebära en uppmaning från riksdagens sida till Kungl. Maj:t att fortgå på den administrativa lagstiftningens väg genom meddelande av ytterligare föreskrifter angående församlingsrätten. Ett bifall skulle således vara detsamma som ett godkännande av Kungl. Maj:ts berörda grundlagsstridiga förfarande. Då riksdagens strävan i stället borde gå ut på att få lagstiftningen angående församlingsrätten överflyttad från den administrativa lagstiftningens område till Konungens och riksdagens gemensamma lagstiftningsområde, yrkade Hedin och Lilienberg avslag på utskottets hemställan. I enlighet härmed fattade också andra kammaren sitt beslut.

Året därpå väcktes åter motioner i ämnet, nämligen dels av herr Vahlin och herr Andersson i Högkil, och dels av herr Mankell. Herr Mankell föreslog nu, att i regeringsformen skulle i § 86 intagas ett stadgande av denna lydelse: »Med församlingsfrihet förstås svenska mäns rättighet att utan föregående anmälan eller tillstånd sammankomma för överläggning om allmänt eller enskilt ärende samt med överläggningen fortfara, så länge intet mot lag stridande förekommer. Närmare bestämmelser i avseende på denna rätts utövande meddelas genom lag, som stiftas i den ordning § 87 mom. 1 regeringsformen föreskriver.» Konstitutionsutskottet avstyrkte motionen. Men flere andrakammarledamöter av utskottet reserverade sig. Bland dem var Hedin, som föreslog, att i § 86 regeringsformen skulle göras ett tillägg av den lydelse, som Mankell föreslagit, dock med uteslutande av orden »anmälan eller», så att lydelsen skulle bli: »... att utan föregående tillstånd sammankomma för överläggning» etc. Första kammaren biföll utskottets hemställan, andra kammaren reservationen, och så hade frågan för den gången förfallit.

1893 togs frågan upp ånyo genom en motion av andra kammarens nuvarande talman, som frambar det förslag, om vilket andra kam-

Ang. ändring
i § 13 i ord-
ningsstadgan
för rikets
städer.
(Korts.)

maren samlat sig åren förut. Resultatet blev detsamma som 1892: bifall i andra kammaren men avslag i den första.

Sedan vilade frågan till 1911. Då togs den upp genom en motion av herr E. Söderberg i Stockholm. Hans förslag anslöt sig till Mankells av 1892, d. v. s. gick ut på församlingsfrihetens grundlagsfästade. Konstitutionsutskottets majoritet avstyrkte, och i motiveringen förklarade utskottet, att församlingsfriheten ju vore allmänt erkänd. De allmänna grunderna för densamma borde enligt utskottets mening anges i en av Konung och riksdag stiftad lag, men, tillades det, Kungl. Maj:t såsom högsta administrativa myndighet borde äga att giva de närmare föreskrifter, som i särskilda fall kunde finnas erforderliga för församlingsrättens utövande, så att allmän ordning och säkerhet ej stördes, d. v. s. Kungl. Maj:t skulle enligt utskottets mening fortfarande tillerkännas rätt att behandla frågan om inskränkningar i församlingsrätten genom bestämmelser i ordningsstadgan för rikets städer och dylika författningar. Sex reservanter inom utskottet från andra kammaren yrkade emellertid bifall till motionen, d. v. s. ändring i § 86 i regeringsformen. Resultatet blev detsamma som förut: bifall i andra kammaren, avslag i den första.

1914 kom herr Söderberg tillbaka med sin motion, denna gång kompletterad med förslag om även demonstrationsrättens tryggnad. Nu tillstyrkte konstitutionsutskottet motionen — där fanns nu, med lottens hjälp, vänstermajoritet. Utskottet uttalade, att församlingsfriheten borde till sin utövning närmare regleras genom en av Konung och riksdag stiftad lag i vilken föreskrifter meddelades, som givetvis komme att innebära större eller mindre inskränkningar i denna rätt. Härutöver ansåg utskottet emellertid, att i betraktande av församlingsrättens stora medborgerliga betydelse principen därom borde fastslås i grundlagen. Utskottets högerhalva reserverade sig mot detta betänkande. Andra kammaren biföll utskottets hemställan, första kammaren reservationen.

År 1916 återkom slutligen herr Söderberg ännu en gång med sin motion. Konstitutionsutskottet avstod denna gång från att själv formulera ändringen i regeringsformen. Det hade nämligen framställts vissa invändningar mot den formulering utskottet hade gjort året förut. Utskottet föreslog i stället, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte efter verkställd utredning framlägga förslag till sådana ändringar i regeringsformen, genom vilka dels församlingsfrihetens princip grundlagfästes, dels den närmare regleringen av denna princip i tillämpningen ävensom de begränsningar, som därvid kunde prövas nödvändiga, hänvisades till av Konungen och riksdagen gemensamt stiftad lag. Mot denna utskottets hemställan reserverade sig 9 av utskottets högerledamöter. Utskottets hemställan bifölls av andra kammaren, reservationen av första kammaren.

Nu menar jag, att mot bakgrunden av denna frågas riksdagshistoria det nu föreliggande utskottsutlåtandet ter sig något besynnerligt. Vid fem tillfällen under de senaste trettio åren har andra kammaren med allt större enighet uttalat sig för församlingsfrihetens

tryggande genom grundlag samt för att de bestämmelser, som erfordras i syfte att närmare begränsa och bestämma denna rätt, måtte utfärdas i en av Konung och riksdag stiftad lag. Och allt sedan Adolf Hedin 1891 slog allarm mot förslaget, att man skulle gå till Kungl. Maj:t och anhålla om administrativt ordnande av saken, har andra kammaren ständigt avvisat den möjligheten att få bättring på dessa, för närvarande nästan oeffterrättliga förhållanden. Andra kammaren har avvisat den utvägen, därför att den skulle innebära en uppmaning till Kungl. Maj:t att fortgå på den administrativa lagstiftningens väg på detta ömtåliga område. Men just den vägen vill utskottet nu, naturligtvis i all välmening, att andra kammaren skall inbjuda Kungl. Maj:t att beträda. Jag förstår mycket väl, att utskottet finner, att det skulle vara ett enkelt sätt att partiellt lösa dessa svårigheter, men jag är övertygad om att det sättet är alltför betänkligt, för att andra kammaren kan gå in på det.

Även ur den synpunkten för övrigt, som den föregående talaren behandlat, anser jag, att med de förhållanden, som råda i våra städer, det nog icke utan vidare går an att bara stryka ett streck över all anmälningsskyldighet. Utskottets förslag avviker även i det avseendet från den ståndpunkt andra kammaren upprepade gånger intagit, ty när denna fråga diskuterats förut, har andra kammaren alltid klart och bestämt uttalat, att den anser, att begränsningar i församlingsfriheten äro i ordningens intresse nödvändiga. Men av den tanken ser man ingenting i utskottsutlåtandet.

Vilken mening man emellertid än må hysa om den saken, så tror jag för min del, att det icke vore riktigt av kammaren att efter den knapphändiga utredning, utskottet bestått denna fråga, nu i en handvändning övergiva den ståndpunkt kammaren förut upprepade gånger intagit. Och ett sådant uppgivande skulle vara så mycket mera olämpligt, som efter vad jag inhämtat från chefen för justitiedepartementet, regeringen är betänkt på att i anledning av en framställning i detta ämne från justitieombudsmannen vidtaga åtgärder för att lösa denna segslitna lagstiftningsfråga. Om nu andra kammaren, ögonblicket innan regeringen realiserar den tanken, skrider till sådana åtgärder, som utskottet här föreslår, så är jag rädd för att det skulle fattas som ett uppgivande av kammarens förut intagna ståndpunkt och att det beslutet skulle vara ägnat att bringa förvirring i hela frågan och att försvåra en sådan lösning av den, som kammaren — och jag är övertygad därom — även motionärerna och utskottet önska.

På dessa grunder, herr talman, tillåter jag mig yrka avslag på utskottets hemställan och den i ännu väckta motionen.

Herr Karlsson i Fjäl instämde häruti.

Herr Bäckman: Det har sagts, att utskottet lämnat en dålig utredning, och det må erkännas. Men det beror därpå, att utskottet utgått från den uppfattningen, att andra kammaren har vid behandlingen av denna fråga under de föregående åren intagit en allt be-

Andra kammarens protokoll 1918. Nr 20.

Aug. ändring
i § 14 i ord-
ningsstadgan
för rikets
städer.
(Forts.)

ståndare ståndpunkt för den uppfattningen, att församlingsfriheten är av det värde, att den bör grundlagsenligt skyddas, och dessutom har utskottet också haft den uppfattningen att andra kammaren varit av den meningen, att anmälningsskyldigheten icke borde ovillkorligen vidhänga församlingsfriheten. Det är därför att utskottet haft den uppfattningen och dessutom varit övertygat om att de beslut andra kammaren förut fattat icke varit ägnade att framkalla den misstanken, att kammaren nu skulle frångå sin uppfattning, som utskottet möjligen tagit saken något för lätt. Men på grund av detta har utskottet varit tvunget att komma fram med förslag om tillstyrkande av motionen. Utskottet har icke varit främmande för den tanken, som herr Pettersson i Södertälje framhöll, att andra kammaren nu icke skulle frångå en ståndpunkt i visst avseende, som den förut intagit, nämligen att den icke velat gå med på att anhålla hos Kungl. Maj:t, att ordningsstadgan skulle justeras. Men utskottet har varit av den uppfattningen, att andra kammaren i alla händelser icke borde, när den i princip har den uppfattningen om frågans stora värde, bara köra huvudet i väggen och icke vilja göra det lilla utan endast tänka på det stora. Utskottet ansåg, att kammaren borde göra det lilla, som kammaren kan göra, och utskottet ansåg, att för närvarande var det ingenting annat än detta, som kunde göras.

Angående vad som anfördes av herr Sundberg vill jag säga, att utskottet icke varit främmande för den saken heller, men utskottet har varit av den meningen, att det icke är så stor olägenhet, att det blir vissa svårigheter för polismyndigheterna att hålla reda på dem, som infinna sig till dessa sammanträden, utan att det är viktigare, att församlingsfriheten är tryggad.

De synpunkterna ha varit bestämmande för utskottet, och jag har icke blivit övertygad om att de äro oriktiga. Därför ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Werner: Herr talman, mina herrar! Den förste talaren, som hade ordet i detta ärende, ställde i fråga vad avsikten kunde vara med motionen. Då vill jag säga, att avsikten är icke att försvåra för polismyndigheterna att fullgöra skyldigheten att hålla ordning och reda i hithörande förhållanden, utan avsikten är att få bort ett olagligt stadgande i ordningsstadgan för rikets städer och att få församlingsfriheten i överensstämmelse med gällande lag. I debatten, då denna fråga var före i andra kammaren 1891, framhöll Hedin just huru detta stadgande har tillkommit. Då 1862—1863 års riksdag antog strafflagens 10 kap. 15 §, som är det lagrum vilket lagenligt reglerar församlingsrätten i vårt land, omändrade lagutskottet och riksdagen den regeringsproposition, som låg till grund för denna lag, i så måtto att anmälningsskyldigheten borttogs. Och detta var emot regeringens förslag. Trots detta gick regeringen en omväg och skaffade sig en kungl. förordning av 1868, i vilken infördes just det moment som riksdagen 1862—1863 vägrat att intaga i lagen.

Under sådana förhållanden är det efter vårt förmenande icke fråga om annat än att vi i princip stå på samma ståndpunkt, som

kammaren alltid intagit, nämligen att försöka få en grundlagsändring, att få församlingsfriheten skyddad i Sveriges grundlag, liksom den förut är skyddad i flertalet andra länder. Det är ingen ny historia detta. I Nordamerikas förenta stater exempelvis kom församlingsfriheten in i unionsakten 1878, om jag icke missminner mig. Och sedan har den kommit in i grundlagen i en hel del andra länder.

Ang. ändring
i § 13 i ord-
ningsstadgen
för rikets
städer.
(Forts.)

Men det ena goda förhindrar naturligtvis icke det andra. Om riksdagen nu giver regeringen en möjlighet att på administrativ väg ändra en faktiskt olaglig förordning, så hindrar det naturligtvis icke, att regeringen går mera radikalt till botten med saken och även försöker få församlingsrätten godkänd i grundlagen. Det är naturligtvis den vägen vi böra gå, att församlingsrätten blir en grundlagsskyddad rätt. Ty det är icke värdigt folket i ett land, som kallas frihetens stamort på jorden, att i den utsträckning som hittills vara beroende av myndigheternas subjektiva omdömen och varför icke säga godtycke. Under de upprörda tider, som avlösa de mera lugna perioderna i ett folks liv, är det en viss fara i att de administrativa myndigheterna ha större makt, än de egentligen böra ha. Det ligger en viss fara däri, att de vilja använda denna makt som vapen mot arbetarklassen i dess berättigade kamp att få medinflytande, att få sin stämma hörd i samhällslivet. Och arbetarklassen å sin sida får så lätt den uppfattningen, att det där budet om likhet inför lagen ingenting annat är än en tom bokstav, som icke i verkligheten betyder så mycket.

Här har talats om, att vi skulle behöva just dessa bestämmelser för att undgå större polisförtryck, för att polisen ej skulle behöva använda rent av spionage för att skaffa sig underrättelser. Anmälningssplikten är något, som man, då det gäller friluftsmöten, kan i viss mån gå med på. Men man kan genom en lagändring mycket lätt komma till att förringa församlingsfriheten. Det är ej svårt att få dit denna anmälningssplikt, om andra kammaren eller riksdagen skulle vara så mycket mera reaktionär nu än åren 1862—63, att den nu ovillkorligen vill ha dit den anmälningsskyldighet, som den då vägrade att sätta dit. Jag tror ej, att det är förenat med någon våda att taga bort anmälningsskyldigheten. Den har ditkommit på administrativ lagstiftningsväg i strid mot den lagstiftande församlingens veto. Det kan ej gärna finnas någon församling, som för den allmänna säkerheten kan bli farlig, och som kan komma till stånd på så hemligt sätt, att polismyndigheten ej har reda på den. Men att med utgångspunkt därifrån sätta sig emot det lilla steg, som nu föreslagits för att få församlingsfriheten något så när erkänd, är nog icke lyckligt. Den administrativa förordning, om vilken jag talat, bör bort, därför att den är olaglig och tillkommen mot den lagstiftande församlingens vilja. Och det har visat sig, att den andra vägen, den, som en föregående talare rekommenderade, har använts alltsedan år 1891. Alltsedan år 1892 har den vägen godkänts av andra kammaren. Det går nog icke att fortsätta i samma tempo på samma väg. Det är meningslöst, att vi här skola besluta en grundlagsändring, som av överhuset år efter år bortvoterar. Under sådana förhållanden ser jag

Ang. ändring
i § 13 i ord-
ningsstadgan
för rikets
städer.

(Forts.)

ingen möjlighet att få rättelse på annat sätt än genom att ändra ordningsstadgan för rikets städer, liksom ändring av den andra förordningen begäres i följande motion.

Med anledning av vad jag nu yttrat, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan, vilken sammanfaller med motionärernas yrkanden.

Herr Pettersson i Södertälje: Den siste talaren sade, att han och hans medmotionärer i princip stode på samma ståndpunkt, som andra kammaren intagit, nämligen den, att församlingsrätten bör skyddas genom grundlag. Men i tillämpningen avlägsna sig herrarna från principen så långt som möjligt, ty andra kammaren har, som jag anförde, med styrka hävdad, att saken ej får ordnas på administrativ väg utan genom riksdagens medverkan och helst i grundlagstiftningsväg. Herrarna ha därför kommit ifrån andra kammarens ståndpunkt även i principen.

Nu säger den siste talaren, att det ena goda icke förskjuter det andra.

Ja, det är tänkbart, att regeringen både ändrar ordningsstadgan och kommer med förslag till grundlagsbestämmelser i ämnet. Det är dock svårt att ha samma sak ordnad på två sätt. Det skulle då vara så, att principen fastslås i grundlagen och ordningsstadgan reglerar detaljerna. Men då äro vi inne på den farliga vägen, och jag kan ej se hur man skall kunna komma ifrån den, att man godkänner den ordningen, att regeringen på administrativ väg får reglera detaljerna, ty, utan att inlåta mig på en vidlyftig diskussion därom, vilka inskränkningar eller begränsningar i församlingsrätten måste i ordningens intresse fastställas, tror jag dock, att jag vågar vidhålla, att någon begränsning är nödvändig. Vid sådant förhållande föreställer jag mig, att andra kammaren finner det vara tryggare och lämpligare, att den begränsningen kommer till stånd genom en lag, i vars stiftande andra kammaren och riksdagen deltagit, än att saken överlämnas åt den administrativa makten.

Jag vidhåller mitt avslagsyrkande.

Herr Månsson i Hagaström: Herr talman! Gentemot den siste ärade talaren vill jag säga, att det är klart, att vi, som stå på motionärernas ståndpunkt, naturligtvis icke med det, att vi yrka på, att frågan nu tillfälligtvis ordnas på detta sätt, äro anhängare av, att dessa frågor i allmänhet ordnas sålunda. Vi kräva likafullt, att församlingsrätten *grundlagfästes*. Men, där är ett »men». och detta är, att denna inskränkning i församlingsrätten har på det grövsta utnyttjats av polismyndigheterna och enbart mot arbetarklassen. Det förekommer aldrig någon verklig anmälning rörande högermöten, aldrig någon polisbevakning vid liberala möten. Det förekommer ej ens numera i praktiken polisbevakning vid en del möten, som hållas även av arbetare, då vissa talare uppträda, men på en del platser och i en del fall ser man, att polisen söker använda denna stadga för att trakassera personer, som överklassen fått för

sig att de äro för densamma obehagliga, utan att de på något vis förskyllt sådan behandling. Detta måste ta slut! Sveriges arbetare äro lika goda medborgare som någonsin högermän och liberaler. Sveriges arbetare äro nu trötta på att längre hundsvotterats av okunniga och ohyfsade tölpar och busar, och Sveriges arbetare kräva, att deras församlingsfrihet respekteras lika väl som andras. Det är olidliga förhållanden, som vi kräva förändrade. Vi kräva dem förändrade *nu*.

Ang. ändring
i § 13 i ord-
ningsstadgan
för rikets
städer.
(Forts.)

Herr Räf: Herr talman! Jag kunde inskränka mig till att instämma i vad herr Pettersson i Södertälje yrkat. Men jag vill tillägga det, att det verkligen förhåller sig så, att inom konstitutionsutskottet 1916 både höger och vänster varit ense om, att något borde göras i den riktning, herr Pettersson nämnde. Det var endast den skillnaden mellan höger och vänster, att vi högerledamöter önskade i första rummet en civillag, som skulle bestämma de restriktioner, om vilka herr Pettersson talade, och sedermera en grundlagsändring. Någon annan skillnad i uppfattning rörande frågan har jag ej kunnat upptäcka inom konstitutionsutskottet.

Herr Werner: Herr talman! Herr Pettersson yttrade i sitt sista anförande, att någon inskränkning, någon begränsning borde man ha beträffande församlingsrätten. Då vill jag fråga, om det icke är känt, att vi ha en sådan begränsning eller inskränkning i 10 kap. 15 § strafflagen. Den lyder: »Sammankommer menighet å landet eller i stad till överläggning om allmänt eller menigheten särskilt rörande ärende, då må tillträde till sammankomsten ej offentlig myndighet förvägras. Ej må sammankomsten av myndigheten upplösas, så framt därvid ej företages något, som emot lag stridande är eller eljest allmän ordning störer. Den, som underlåter att hörsamma myndighetens bud i ty fall, straffes med böter från och med tio till och med tvåhundra riksdaler.» Följaktligen finnes det en begränsning av församlingsfriheten, och det är en fullt tillräcklig begränsning i detta fall.

Vi yrka intet annat än — såsom jag i mitt första anförande yttrade — att, sedan en bestämmelse på administrativ väg kommit in i ordningsstadgan, vi skola ge den nuvarande regeringen, som bygger på demokratisk grundval, en möjlighet att på administrativ väg rätta det misstaget. Kan regeringen sedan göra något för att skaffa församlingsrätten grundlags helgd, skola vi naturligtvis arbeta för att komma över dit. Församlingsrätten är en medborgerlig rätt, och exemplen från Ryssland ha visat, att det ej går att med polisförordningar kringskära den. Tvärtom tror jag för min del, att det sättet att giva folket största möjliga frihet under lagliga former är en lämpligare väg att få utvecklingen att gå i lugna och sansade banor i framtiden.

Jag yrkar fortfarande bifall till utskottets hemställan.

Ang. ändring
i § 13 i ord-
ningstadgan
för rikets
städer.
(Forts.)

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag å såväl berörda hemställan som den i ämnet väckta motionen; och fann herr talmannen den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då votering emellertid begärdes, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren avslår såväl fjärde tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förvarande utlåtande nr 1 som den i ämnet väckta motionen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Voteringen utvisade 67 ja, men 95 nej, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 15.

Ang. ändring
i § 10 i in-
struktionen
för lands-
hövdingarna.

Vidare förekom till behandling andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i anledning av herr Werners m. fl. motion, nr 231, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ändring i § 10 i instruktionen för landshövdingarna.

I överensstämmelse med en inom andra kammaren av herr *Werner m. fl.* väckt motion, nr 231, hemställde kammarens fjärde tillfälliga utskott, till vars behandling nämnda motion hänvisats, att kammaren måtte för sin del besluta, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, det Kungl. Maj:t täcktes i så måtto ändra instruktionen för landshövdingarna i rikets län samt de vid länsstyrelserna anställda tjänstemän, att dess § 10 måtte erhålla följande lydelse:

Konungens befallningshavande utövar högsta polismyndigheten uti länet och bör därför hava omsorgsfull vårdnad därå, att allmän ordning och säkerhet upprätthållas samt i händelse häremot brytes, vidtaga erforderliga åtgärder, ävensom i övrigt tillse, att begångna brott bliva i laga ordning beivrade; ägande Konungens befallningshavande att, för handhavande härav, uti sådana fall, där ansvar icke är i lag bestämt, stadga erforderliga viten; dock att menighets rätt att sammankomma till överläggning om allmänt eller menigheten särskilt rörande ärende ävensom att med sammankomsten fortfara, så länge därvid ej företages något, som mot lag stridande är eller eljest allmän ordning störer, ej därigenom lider intrång.

Utskottets hemställan upplästes, varefter ordet begärdes av

Herr S u n d b e r g, som yttrade: Herr talman! Jag skall be att få återropa det anförande, som herr Pettersson i Södertälje hade i det näst föregående ärendet, och lägga det som grund för ett yrkande om avslag å motionen och utskottets förslag.

*Änq. ändring
i § 10 i in-
struktionen
för lands-
hövdingsarna.
(Forts.)*

Jag skall dessutom be att få fästa uppmärksamheten på att för närvarande arbeta av Kungl. Maj:t tillsatta sakkunniga för åstadkommande av en revision av landshövdingeinstruktionen. Deras förslag lär, enligt vad jag hört sägas, vara att förvänta inom den allra närmaste tiden.

Jag skall be, herr talman, att få yrka avslag å motionen och utskottets förslag.

Härpå anförde:

Herr Werner: Herr talman, mina herrar! Vi ha nu alldeles nyss talat om en motion, som syftar till absolut samma förhållande som denna motion, men just den ändring i landshövdingeinstruktionen, som det här är fråga om, är enligt mitt förmenande ännu mer trängande nödvändig än den föregående ändringen i ordningsstadgan. Under sådana förhållanden och när omröstningen givit det resultat, som den har givit, kan det tyckas nästan meningslöst att tala om detta mera, men just den föregående talarens här uttalade uppfattning om att det förhållandet, att det är fråga om att revidera landshövdingeinstruktionen, skulle vara ett skäl till att icke gå med på detta, kan jag icke dela. Det är möjligt, att det blir en revision av landshövdingeinstruktionen tämligen snart, men vem garanterar — om icke riksdagen giver direktiv för i vilken riktning denna revision skall gå — hurudan den kommande revisionen då blir?

Landshövdingeinstruktionen utnyttjar denna paragraf på ett sätt, som stadsborna eller folk i allmänhet äro nästan främmande för. Jag vill erinra om ett exempel därpå från den senaste valstriden. Jag stod då vid ett tillfälle i Jönköpings län och språkade vid en väggkorsning. Rätt vad det var kom en länsman och sade: här får ni icke stå; det är 500 kronors vite att stå här. Då stod jag sålunda på förbjuden mark, utan att jag visste om det. Under sådana förhållanden, då man kan fridlysa landsvägarna, utfärda generella landsvägsförbud, och då man vet, att landsvägarna faktiskt i många fall äro den enda plats, där arbetarna exempelvis under en valstrid kunna samlas, då är det ju uppenbart, att det behövs garantier för, att icke en sådan paragraf utnyttjas i huru stor utsträckning som helst.

Jag tror som sagt med hänsyn till det föregående beslutet, att utgången är given, och därför ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan även på denna punkt.

Herr Pettersson i Södertälje: Herr talman! Jag ber en-

Ang. ändring
i § 10 i in-
struktionen
för lands-
hövdingarna.

(Forts.)

dast att under åberopande av vad jag yttrade vid det föregående ärendets handläggning få yrka avslag på utskottets hemställan och på motionen.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag å såväl berörda hemställan som den i ämnet väckta motionen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 16.

Ang. ändrad
lydelse av § 24
i förord-
ningen om
landsting.

Härefter förelåg till avgörande konstitutionsutskottets utlåtande, nr 2, i anledning av väckta motioner om ändrad lydelse av § 24 i förordningen om landsting.

I en inom första kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 22, hade herr *Fant* hemställt, att riksdagen måtte för sin del besluta följande ändrade lydelse av § 24 i förordningen om landsting den 21 mars 1862:

§ 24.

Landstingsman eller suppleant åtnjuter av landstingets medel i dagtraktamente under landstingets möte tolv kronor ävensom ersättning för resekostnaden fram och åter beräknad efter skjutslega för en häst, där icke järnväg är att tillgå eller ångbåtslägenhet begagnas, men efter avgiften i andra klassens vagn på järnväg, där sådan finnes, och för en hyttplats eller, när hyttplats ej förekommer, en sängsplats på ångfartyg, där resan såmedelst sker.

Till konstitutionsutskottet hade vidare hänvisats en inom andra kammaren väckt motion, nr 28, av herr *Källman* med en hemställan, som endast i så måtto skiljde sig från herr *Fants*, att i stället för ordet »tolv» insatts ordet »femton».

Slutligen hade utskottet även förehaft en inom andra kammaren väckt till utskottet hänvisad motion, nr 43, av herr *Hage* m. fl., däri motionärerna hemställt, att riksdagen måtte för sin del besluta ändra § 24 i landstingsförordningen, så att den komme att få följande lydelse:

Landstingsman eller suppleant, som ej är bosatt å landstingets sammanträdesort, åtnjuter av landstingets medel i dagtraktamente 12 kronor för varje från klockan 12 på natten räknat dygn, som han helt eller delvis nödgas tillbringa utom sin bostadsort på grund av sammanträde med landstinget ävensom ersättning för resekostnader fram och åter, beräknad efter skjutslega för en häst, där icke järnväg är att tillgå, eller ångbåtslägenhet begagnas, men efter avgiften i andra

klassens vagn på järnväg, där sådan finnes, och för en hyttplats eller när hyttplats ej förekommer, en salongsplats på ångfartyg, där resan såmedelst sker. Landstingsman, bosatt å sammanträdesorten erhåller, ersättning med 8 kronor för varje dag under landstingets möte.

*Ans. ändrad
lydelse av § 24
i förord-
ningen om
landsting.
(Forts.)*

Utskottet hemställde, att riksdagen i anledning av förevarande motioner måtte för sin del besluta följande ändrade lydelse av § 24 i förordningen om landsting:

§ 24.

Landstingsman eller suppleant, som ej bor å den ort, där landstinget hålles, åtnjuter av landstingets medel i dagtraktamente under landstingets möte tolv kronor ävensom ersättning för resekostnaden fram och åter, beräknad efter skjutslega för en häst, där icke järnväg är att tillgå eller ångbåtslägenhet begagnas, men efter avgiften i andra klassens vagn på järnväg, där sådan finnes, och för en hyttplats eller, när hyttplats ej förekommer, en salongsplats på ångfartyg, där resan såmedelst sker. Landstingsman, som bor å den ort, där landstinget hålles, åtnjuter av landstingets medel i dagtraktamente under landstingets möte nio kronor.

Vid utlåtagandet voro emellertid fogade reservationer:

av herr *von Zweigbergk*, som ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av förevarande motioner måtte för sin del besluta följande ändrade lydelse av § 24 i förordningen om landsting:

§ 24.

Landstingsman eller suppleant åtnjuter av landstingets medel i dagtraktamente under landstingets möte tio kronor ävensom ersättning för resekostnaden fram och åter, beräknad efter skjutslega för en häst, där icke järnväg är att tillgå eller ångbåtslägenhet begagnas, men efter avgiften i andra klassens vagn på järnväg, där sådan finnes, och för en hyttplats eller, när hyttplats ej förekommer, en salongsplats på ångfartyg, där resan såmedelst sker;

av herrar *Clason, K. J. Ekman, von Geijer, greve Alexander Hamilton, Boberg, Hildebrand och Norman*, som inom utskottet vrkat, att utskottet måtte i anledning av förevarande motioner hos Kungl. Maj:t hemställa, att i sammanhang med ifrågasatt allsidig utredning angående ersättning åt kommunala förtroendemän utredning måtte verkställas jämväl angående frågan om ersättning åt landstingsmän;

av herr *Magnusson* i Tumhult;

av herr *Jansson* i Edsbäcken; samt

av herrar *Larsson* i Västerås, *Olof Olsson* och *von Sneidern* mot viss del av motiveringen.

Ang. ändrad
lydelse av § 24
i förord-
ningen om
landsting.
(Forts.)

Sedan utskottets hemställen föredragits yttrade

Herr Larsson i Västerås: Herr talman, mina herrar! Till grund för det nu föredragna utlåtandet från konstitutionsutskottet ligga, som herrarna kunna finna, tre motioner syftande till höjning av landstingsmännens dagtraktamente. Herr Fant och herr Källman ha yrkat, den förre att denna höjning måtte ske till ett belopp av 12 kronor och den senare 15 kronor. Herr Hage m. fl. har liksom herr Fant yrkat på ett dagtraktamente av 12 kronor men ansett, att detta icke bör utgå till alla landstingsmän, som hittills varit fallet med det dagtraktamente som för närvarande utgår, utan att de, som bo på den ort där landstinget håller sina sammanträden, skulle få nöja sig med ett mindre dagtraktamente, och han har för den skull för dessa sistnämnda föreslagit 8 kronor.

Inom utskottet har man varit nästan fullständigt ense om behovet av en höjning av detta dagtraktamente. Endast en enda ledamot inom utskottet har ansett en höjning överflödigt. Men då det gällt att bestämma det belopp, som utskottet skulle föreslå härvidlag, så ha meningarna varit något delade. Detta framgår även av herr von Zweigbergks reservation. Han yrkar på, att detta dagtraktamente fortfarande skall vara lika för alla landstingsmän och att det bör utgå med ett belopp av 10 kronor. Vidare ha ju åtskilliga andra förslag varit före, men utskottet har efter grundlig prövning stannat vid det förslag, som nu här föreligger nämligen 12 och 9 kronor, det sistnämnda då för de landstingsmän, som bo på den ort, där landstinget hålles. Utskottet har sålunda för sin del gått med på den princip i detta hänseende, som herr Hage m. fl. föreslagit.

Nu ha emellertid en del av utskottets högerledamöter reserverat sig för en skrivelse och begärt, att denna fråga liksom en annan fråga, som vi i ett senare utlåtande komma till, skulle hänskjutas till utredning. Jag skall icke offra många ord på detta utredningsyrkande men det förefaller mig, att man här i denna kammare icke ens bör ha den minsta tanke på någon utredning härvidlag, ty om en utredning över huvud taget i detta spörsmål hade ansetts vara av behovet påkallad, så borde denna utredning givetvis ha företagits 1912, när det var fråga om huruvida landstingsmännen skulle ha någon ersättning eller icke. Då ansåg riksdagen i sin helhet, att det icke var nödvändigt att begära någon utredning utan fattade omedelbart beslut varigenom de utom sammanträdesorten boende landstingsmännen erhöilo dagtraktamente. Således är den principen redan klar.

Nå, vad anse nu reservanterna, att man här skulle begära utredning om? Jo, tydligen ingenting annat än det belopp, som bör utgå som dagtraktamente. Jag vädjar till kammaren, huruvida det kan anses vara nödvändigt att skicka en sådan sak till Kungl. Maj:t för utredning och fråga: huru mycket skola vi bestämma här för landstingsmännen i dagtraktamente? Jag tror icke det kan vara skäl i att göra det, helst då man icke heller kan se, att här skulle bli några betänkliga konsekvenser, som reservanterna synas hysa farhågor för, ty, såvitt jag vet, finns det icke på det kommunala området någon

institution, som kan jämföras med landstingen. Den skrivelse, som förordas i konstitutionsutskottets utlåtande nr 3, avser ersättning till vissa kommunala förtroendemän inom primärkommunerna, och där kan det givetvis icke bli tal om någonting annat än att kommunerna själva skola få rätt att besluta så och så stort belopp. Här gäller det landstinget, och här är det fråga om att bestämma ett fixt belopp, och således — då som jag nämnde förut, principen om ersättning är klar — gäller det bara att få fram beloppet.

Nu har utskottet som sagt stannat vid respektive 12 och 9 kronor, bland annat därför att detta också har stöd i det beslut, som riksdagen har fattat rörande riksdagsmännens arvoden. Där skedde en fördubbling. Här skulle också en fördubbling ske. Vidare har också principen om olika dagtraktamenten för dem, som bo på sammanträdesorten, och för dem, som icke bo på sammanträdesorten, stöd i beslutet om riksdagsmännens arvoden. Sålunda har utskottet gått ut från detta. Och åtskilliga andra skäl tala ju också för denna princip. Det är därför, som utskottsmajoriteten stannat vid det förslag, som här föreligger.

Medan jag nu har ordet, vill jag emellertid hänvisa till att jag och ett par andra ledamöter i utskottet reserverat oss emot viss del av utskottets motivering. Vi ha nämligen för vår del ansett, att konsekvensen har fordrat, att landstingsmännen icke endast erhålla dagtraktamente under mötesdagarna, utan att de jämväl, enligt vad herr Hage m. fl. föreslagit, skulle erhålla dagtraktamente under resedagarna. Det är uppenbart, synes det oss, att samma skäl som tala för att landstingsmännen skola ha ersättning under de dagar, som landstinget pågår, tala också för att de skola ha ersättning för de dagar, som åtgå för resor till och från landstinget. Det är i denna punkt, som vi icke kunnat vara eniga med utskottet, och sålunda ha vi icke heller kunnat gilla den del av motiveringen, som berör denna sak. Den är förresten ganska vagt formulerad, så att det är ju icke så synnerligen mycket att opponera emot, men jag har det oaktat velat tillkännagiva denna vår uppfattning.

Nu ha vi emellertid för vår del gått med på det slut, vartill utskottet kommit. Vi ha gjort detta för att vi om möjligt skulle kunna nå ett positivt resultat. Flera av utskottets medlemmar voro nämligen icke med om att dagtraktamente skulle utgå för resedagar. Nu vill det också synas, som om vi skulle lyckas ernå ett positivt resultat av denna frågas behandling i riksdagen, när första kammaren nu redan har biträtt utskottets hemställan, till vilken också jag, herr vice talman, nu ber att få yrka bifall.

Herr vice talmannen som under herr Larssons i Västerås anförande ånyo övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, gav nu ordet till

Herr Hildebrand, som yttrade: Herr vice talman! Behandlingen av denna fråga synes mig sprida det allra egendomligaste ljus över riksdagens förmåga av konsekvens eller rättare sagt

*Ang. ändrad
tydelse av § 24
i förord-
ningen om
landsting.
(Forts.)*

Ang. ändrad
tydelse av § 24
i förord-
ningen om
landsting.
(Forts.)

dess märkliga oförmåga att ens försöka vara konsekvent. År 1912 bestämdes ett dagtraktamente av 6 kronor för varje landstingsman, som icke bodde å den ort där landstinget hölls. 1917 frångick man den där principen om skillnad mellan landstingsmän, som bo å sammanträdesorten och utanför sammanträdesorten, samt bestämde, att det skulle vara 6 kronor även till dem, som bo å sammanträdesorten, d. v. s. samma dagtraktamente i båda fallen. Men vid samma riksdag, när det var fråga om riksdagsmannaarvodena, bestämde sig riksdagen för att göra en skillnad i beloppet mellan dem, som bo utanför sammanträdesorten, och dem, som bo å sammanträdesorten. Nu går majoriteten i konstitutionsutskottet här ifrån den förra året tillämpade principen om lika dagtraktamente och tillbaka igen till att förorda olika dagtraktamenten, och majoriteten säger själv i motiveringen, att utskottet anser det icke alls vara »avgörande, att fjolårets riksdag på utskottets förslag beslöt att tilldela den förra av dessa kategorier samma dagtraktamente, som förut gällde för den senare».

Sedan är det andra frågor, som också äro av en viss betydelse att undersöka närmare. Det är frågan om ersättningen skall lämnas endast för mötesdagarna eller även för resedagarna. Nu har naturligtvis den föregående talaren rätt däri, att detta spörsmål vore för litet att skicka till Konungen med hemställan om utredning enbart för sig, men när, som jag antager, kammaren vid det nästa ärendets behandling går med på att skriva om utredning, i vilka fall och på vad sätt ersättning skall kunna lämnas åt kommunala förtroendemän, så har det förefallit mig och flere andra reservanter inom konstitutionsutskottet synnerligen önskvärt, att en sådan utredning komme att innefatta även arvodet till landstingsmännen. Vi äro alldeles med om, att en höjning av detta arvode är påkrävd, men vi kunna icke finna det tillrädligt, att man så här på måfå yxar till ett nytt arvode, vilket, när man sedan kommer till utredningen om ersättning åt kommunala förtroendemän, kan bli i hög grad prejudicerande på de ersättningar det då kan bli fråga om att lämna.

Vidare har man den mycket viktiga principfrågan, i vad mån ersättning skall lämnas för utlägg, för havda kostnader eller för mistad inkomst, eller om någonting skall betraktas som en direkt ersättning för nedlagt arbete.

Hur underligt frågan ligger ser man även därpå, att det är en fullkomlig babylonisk förbistring om, till vilket belopp man bör höja landstingsmannaarvodet. För närvarande är det för båda grupperna av landstingsmän 6 kronor. En motionär föreslår 12 kronor för båda grupperna, en 15 kronor för båda grupperna. En motionär föreslår 12 kronor för dem, som bo utanför sammanträdesorten, och 8 kronor för dem, som bo å sammanträdesorten. Utskottet stannar vid respektive 12 och 9 kronor, och en reservant förordar 10 kronor. Här har man således icke mindre än 6 olika förslag till belopp, vilket väl ändå visar, huru litet genomtänkt denna fråga egentligen är.

Av dessa anledningar förefaller det mig, att det lämpligaste utan minsta tvivel skulle ha varit, att riksdagen här hade skrivit till Konungen och anhållit om utredning, liksom jag antager att riksdagen gör med det följande ärendet. Men då, herr vice talman, första kammaren redan gått med på utskottets förslag här, så finnes, synes det mig, icke någon anledning att ens framställa något yrkande. Jag har endast velat till protokollet anföra vad jag här uttalat.

Ang. ändrad
lydelse av § 24
i förord-
ningen om
landsting.
(Forts.)

Vidare anförde:

Herr J a n s s o n i Edsbäcken: Herr talman! Som synes av detta utlåtande, har jag därvid antecknat en reservation. Då av densamma icke framgår, vilken ståndpunkt jag intagit till utskottsmajoritetens förslag, så ber jag att få säga några ord.

Jag har inom utskottet yrkat på, att dagtraktamentet för landstingsmän skulle sättas till 10 kronor för dem, som bo utanför sammanträdesorten, och med bibehållande av nuvarande 6 kronor för dem, som bo på sammanträdesorten. Det tycktes också till en början inom utskottet finnas en viss resonans för den meningen, men som synes av betänkandet kom dock majoriteten till den ståndpunkten, att de yrka på respektive 12 och 9 kronor.

Som jag nu hör, att första kammaren antagit utskottets förslag, så finner jag givetvis ingen anledning att framställa något yrkande här på bifall till mitt förslag. Jag har endast med dessa ord velat angiva den ställning, som jag intagit inom utskottet, utan att nu framställa något yrkande.

Herr H a g e: Herr talman! Jag vill bara begagna tillfället för att påpeka, att jag tycker det är en mycket inkonsekvent ställning, som kammaren nu kommer att intaga, även om kammaren går med på det här föreliggande förslaget. Det är nämligen så, att för några dagar sedan beslöt riksdagen höjande av dagtraktamenten för vissa statsanställda, och i dag har också beslut fattats om höjande av reseersättningen till en del statstjänare av olika slag. För dessa stats-tjänare är det ju fastslaget av riksdagen, att dagtraktamente skall utgå även för *resedagar* d. v. s. från den tidpunkt de avlägsna sig från sin hemort och till den tidpunkt de återkomma dit. Då måste det vara mycket egendomligt, att man samma dag å ena sidan slår fast, att när det gäller statstjänare, då skall den regel, som är den allmänna och som överallt tillämpas, äga bestånd, nämligen att man får dagtraktamente för hela den tid, som man är borta från hemorten, men å andra sidan när det gäller landstingsmän, då skall det bestämmas, att dagtraktamente endast skall utgå för *sammanträdesdagarna* d. v. s. endast för de egentliga förrättningsdagarna.

Emellertid vill jag säga, att, som saken nu ligger, jag naturligtvis icke kan göra annat än yrka bifall till utskottets förslag. Men jag har i alla fall med dessa ord velat påpeka, huru inkonsekvent riks-

Ang. ändrad
lydelse av § 24
i förord-
ningen om
landsting
(Forts.)

dagen faktiskt handlar, när den beslutar på olika sätt i saker, som dock ha ett mycket intimt sammanhang med varandra.

Herr talman! Jag skall i alla fall inskränka mig till att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Magnusson i Tumlhult: Ända till år 1912 ha lands-
tingsmännen som bekant icke åtnjutit någon ersättning för sitt upp-
drag, och det är först under det föregående året, som det fastställts
ett dagarvode av 6 kronor för samtliga landstingsmän. Att redan
i år höja detta till 12 kronor respektive 9 kronor för dem, som äro
boende å den ort, där landstinget hålles, har jag för min del funnit
vara icke lämpligt.

Utskottets förnämsta skäl för förslaget är de förändringar, som
inträtt i det allmänna prisläget under det senaste året. Jag är den
förste att erkänna att kristidshjälpen i mångfaldiga fall behöver före-
komma, men jag tror icke, att det är av behovet påkallat eller ens
lämpligt, att det sker för sådana förtroendeuppdrag, som endast
kräva två å tre dagars arbete om året. Inom utskottet har jag för
den skull yrkat avslag på samtliga motioner, men då jag icke inom
utskottet och ännu mindre inom kammaren kan påräkna någon an-
slutning till min uppfattning, anser jag det, herr vice talman, lön-
löst att nu göra något yrkande.

Herr Lindqvist i Kosta: Herr talman! Blott ett par ord.
Den siste talaren säger, att han icke kan finna, att det kan vara av
behovet påkallat att höja arvudet för landstingsmän. Ja, det beror
ju på, vilken ekonomisk ställning man själv befinner sig i. För de
personer, som vistas i landstinget i regel under fyra dagar och under
denna tid förlora sin dagsinkomst, blir det en ekonomisk fråga. Det
är nog ingen som bevisat ett landsting, som icke gjort den erfaren-
heten, att även med ett dagarvode av 6 kronor förlusten blir ganska
väsentlig. Man kan ju icke under nuvarande tider — ja även om
vi skulle återgå till något bättre förhållanden än de nuvarande —
påräkna att kunna i en stad uppehålla sig billigare än låt oss säga
för 6 kronor om dagen till mat och därtill komma utgifter för bo-
stad. Endast dessa direkta, nödvändiga utgifter visa ju på, att dessa
6 kronor icke kunna räcka. Den uppfattning herr Magnusson i Tum-
hult har, att höjningen icke är av behovet påkallad, torde han såle-
des vara ganska ensam om.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 17.

Föredrogos vart för sig:

konstitutionsutskottets utlåtande, nr 3, i anledning av väckta mo-
tioner om skrivelser till Kungl. Maj:t angående rätt för kommuner

att tilldela innehavare av kommunala förtroendeuppdrag ersättning i vissa hänseenden; och

statsutskottets utlåtande, nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp av vissa tomter i kvarteret Björnen i Stockholm m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 18.

Vid härpå skedd föredragning av bevillningsutskottets memorial, nr 11, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut angående väckt motion om ändrad lydelse av 51 § 5 mom. i förordningen om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering lämnades ordet på begäran till

Ang. ändring i förordningen om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering.

Herr Källman, som yttrade: Herr vice talman! Då bevillningsutskottet haft att sammanjämka de båda kamrarnas olika beslut i denna fråga, så förefaller det mig, som om man endast haft en siffra att stanna vid, och såvitt som det mellan tio och sex icke finnes någon lämpligare siffra än åtta, som medeltal borde utskottet hava föreslagit en sammanjämkning av sådan lydelse, att kommunerna må äga rätt besluta ersättning åt ledamot av taxeringsnämnd med högst åtta kronor pr dag. Utskottet har emellertid räknat på annat sätt och ansett, att när det gäller att sammanjämka, skall första kammaren tillgodoses med 75 procent, och andra kammaren får nöja sig med 25 procent.

Med anledning av att första kammaren bifallit utskottets sammanjämningsförslag och då det som vinnes genom bifall till detta, ändå innebär ett framsteg, skall jag icke framställa något yrkande. Jag har endast velat på detta sätt motivera min reservation och protestera mot en sammanjämkning, sådan som den utskottet här föreslagit.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 19.

Slutligen upptogs till behandling bevillningsutskottets betänkande, nr 12, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:ten angående utredning och förslag i fråga om restitution av tonnageavgift.

Ang. restitution av tonnageavgift.

I en inom andra kammaren väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, nr 126, hade herr Thore m. fl. hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:ten anhålla, att Kungl. Maj:ten täcktes företaga en utredning angående restitution av tonnageavgift, enligt 1917 års tonnageavgiftsförordning, för fartyg, som under någon del av 1917 varit undandragna sjöfarten, samt för innevarande års riks-

Ang. restitu-
tion av ton-
nageavgift.

dag framlägga det förslag, vartill en sådan utredning kunde för-
anleda.

(Försl.)

Utskottet hemställde, att ifrågavarande motion icke måtte för-
anleda till någon riksdagens vidare åtgärd.

Häremot hade herr *Lithander* reserverat sig.

Efter uppläsandet av utskottets hemställan yttrade:

Herr *Sommelius*: Herr talman! Jag har jämte herr Thore och ett par andra av kammarens ledamöter väckt denna motion i kammaren. Jag kan nämligen icke frigöra mig från den tanken, att det sätt varpå tonnageskatten verkar, denna på sätt och vis obefogade och orättvisa skatt, icke bidragit till att utvidga vår handelsflotta och befrämja dess verksamhet. Jag kan icke annat än beklaga, att sistlidet års riksdag fortsatte med denna orättvisa, och jag hyser den uppfattning, att man skulle kunna göra anspråk på att kammaren toge hänsyn till detta i den riktning som föreliggande motion påvisar. Det är icke heller obekant för kammaren, vilka fruktansvärda offer av fartyg, som krigsåren medfört, och det är långt ifrån alla fartyg, som haft den stora fördelen att kunna uppvisa stora krigsvinster, även om man kan säga, att det i många fall varit ett utomordentligt ekonomiskt företagande att driva rederinäring. Man borde i varje fall taga hänsyn till sådana förhållanden, som att vissa fartyg tidvis och månad efter månad icke varit i verksamhet, så att dessa fartyg åtminstone för den tid som de legat överskamma befriades från tonnageskattebördan under översamhetstiden. I detta syfte har herr Thore jämte tre andra av kammarens ledamöter väckt en motion. Emellertid har utskottet icke velat taga hänsyn till dessa omständigheter, utan påpekat, att Sveriges redareförening gjort en hemställan till Kungl. Maj:t om lindring i ifrågavarande syfte. Denna skrivelse har blivit remitterad till kommerskollegium, som torde hava uttalat sig för bifall till framställningen. Denna åtgärd av redareföreningen har emellertid av bevillningsutskottet tagits till intäkt för att framföra en hemställan om avslag på motionen.

Nu vill jag också säga, att den motion som vi underskrivit förefaller mig skäligen nonchalant. Jag får be om ursäkt härför, då jag själv skrivit under den, men detta skedde i sista minuten och det fanns ingen möjlighet av brist på tid att utförligare formulera motionen. I varje fall anser jag det vara min skyldighet att be om ursäkt hos bevillningsutskottet, för att vi väckt vårt förslag på ett så lättvindigt sätt och blott hänvisat till en annan motion, vari anföras skäl, som dock synas mig tillräckligt talande. Det går emellertid icke an, att i en motion lägga hela bördan av undersökningen på utskottet.

Jag har i varje fall här velat påpeka detta, under det att jag, herr talman, anhåller om att få hemställa om bifall till motionen.

Herr Lithander: Herr talman! Jag har, ehuru väl detta utskottsbetänkande är synnerligen välvilligt i sin motivering, i alla fall här antecknat en reservation till det avslagsyrkande, vid vilket utskottet stannat.

*Ang. restitu-
tion av ton-
nageavgift.
(Forts.)*

Detta har jag gjort, därför att jag icke haft samma uppfattning som utskottet i avseende å beskaffenheten av det ärende som vilar hos Kungl. Maj:t och med avseende å den uppmärksamhet som Kungl. Maj:t kommer att ägna åt detsamma. Ty det är ju så, att det enbart är en skrivelse från redareföreningen som är av Kungl. Maj:t remitterad till kommerskollegium, och därvid har det fått bero. Jag har dessutom icke haft visshet om att Kungl. Maj:t nu verkligen har för avsikt att komma fram med något som rättade till det som är påtagligen orättvist i tillämpningen av denna lag. Jag ber emellertid, herr talman, att få uttrycka den förhoppningen, att jag må hava misstagit mig i avseende på Kungl. Maj:ts avsikter i berörda hänseende, och att även få uttrycka den förhoppningen, att Kungl. Maj:t må komma fram med ett förslag, som må befinnas med rättvisa förenat för att korrigera det som tvivelsutan aldrig varit avsikten med lagen, nämligen att så orättvist träffa, som den i vissa fall faktiskt gör.

Med uttalande av den förhoppningen, att Kungl. Maj:t kommer med ett förslag i den vägen, har jag, herr talman, under förhandenvarande omständigheter intet yrkande.

Herr Nilsson i Kristianstad: Inom utskottet voro vid behandlingen av denna motion meningarna till en början synnerligen delade. Jag för min del, och flera med mig, utgick från, att denna tonnageavgift hade tillkommit såsom ett visst slag av kompensation, då man icke kunde pålägga rederinäringen samma slags kompensationsavgifter, som man kunde pålägga andra näringar. Ur denna synpunkt ansågo vi, att då denna skatt utgått under två år, d. v. s. för åren 1915 och 1916, och då dessa bägge år varit för sjöfartsnäringen synnerligen givande, intet skäl föreläge att vara med om ett bifall till en motion, däri yrkades restitution av en gång inbetalade tonnageavgifter. Därtill kommer, att man måste hysa starka betänkligheter att gå den vägen, att, sedan riksdagen på grund av en motion beslutat att uttaga en avgift av denna beskaffenhet, från riksdagens sida ett kommando år skulle begäras, att det i fjol fattade beslutet skulle annulleras så tillvida, att tonnageavgifterna skulle i stor utsträckning återbetalas. Då vi för vår del icke kunnat vara med om en sådan åtgärd, hava vi ur denna synpunkt yrkat avslag på den föreliggande motionen.

Utan att upptaga tiden mera skall jag därför, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr vice talmannen framställt propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 20.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herr *Jeppsson m. fl.*, nr 317, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 93, angående bidrag till vissa odlingsföretag m. m.;

herr *Wikström m. fl.*, nr 318, i anledning av samma proposition;

herr *Nilsson* i Vibberbo *m. fl.*, nr 319, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 99, med förslag om förfogande över viss egendom under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden; och

herr *von Sneidern m. fl.*, nr 320, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 92, angående anslag till en odlingsorganisation.

Dessa motioner bordlades på begäran.

§ 21.

Herr vice talmannen meddelade, att hans excellens herr statsministern tillkännagivit, att han ämnade vid kammarens sammanträde den 5 innevarande mars besvara herr Thores interpellation angående utsändande av en militär expedition för beredande av verksam hjälp åt nödställda svenskspråkiga befolkningselement i Nylands län i Finland.

§ 22.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden:

nr 7 A, angående regleringen av utgifterna under riksstatens för år 1919 sjunde huvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet; och

nr 7 B, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1918 sjunde huvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet;

bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 17 A, angående regleringen av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna;

nr 19, angående vissa pensioner, avsedda att utgå av trafikmedel;

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner rörande vissa pensioner, avsedda att utgå från statens domäners fond; och

nr 25, angående avskrivning av osäkra fordringar vid riksbankens huvudkontor och avdelningskontoret i Luleå; samt

lagutskottets utlåtanden:

nr 13, i anledning av väckt motion med förslag till ändrad lydelse av 18 § i lagen om allmän pensionsförsäkring;

nr 14, i anledning av väckt motion om tillägg till 18 kap. 14 § strafflagen;

nr 15, i anledning av väckt motion angående rätt för efterlevande make att sitta i orubbat bo, då den avlidne maken icke efterlämnat bröstarvingar;

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 5 juli 1884 om skydd för varumärken; och

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förklaring av lagen den 4 maj 1906 angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom.

§ 23.

Justerades protokollsutdrag.

§ 24.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Danielsson</i>	under 3 dagar fr. o. m. den 4 mars,	
» <i>Sundberg</i>	» 3 » » 5 »	
» <i>Andersson</i> i Eliantorp	» 6 » » 5 »	
» <i>Bogren</i>	» 2 » » 3 »	och
» <i>Werner</i>	» 3 » » 3 »	.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4,17 e. m.

In fidem
Per Cronvall.